

PLANINSKI VESTNIK

GLASILO PLANINSKE ZVEZE SLOVENIJE

1950

LETNIK VI. – L.

6-7

VSEBINA: Lipovšek Marjan: OD JEZER DO DOLIČA / Pavel Kunaver:
VELIKE PERSPEKTIVE / Slavko Peršič: TRIBULAUN / Cene Malovrh:
TOBOGAN V SNEGU / dr. Jos. Tominšek: TRAGIKA — ALI NE? /
 Lipovšek Marjan: MED ZIMO IN POMLADJO NA JEZERSKEM /
 HERLETOV VELESLALOM POD ŠKARJAMI

Planinski Vestnik je glasilo Planinske zveze Slovenije / Izdaja ga imenovana zveza, urejuje pa uredniški odbor / Revija izhaja 12 krat na leto, po potrebi v snopičih po dve številki skupaj / Članki se pošiljajo na naslov: Tine Orel, Celje, I. gimnazija / Uprava: Fizikultura založba Slovenije, Ljubljana, Liko- zarjeva ulica, poš. predal 58, tel. 33-85 / Tu se urejujejo: reklamacije, na- ročnina, honorarji, oglasi, računi, razvid naslovov / Tiska Celjska tiskarna v Celju / Letna naročnina znaša 150 din in se lahko plača tudi v dveh obrokih po 80 din / Tekoči račun revije pri Narodni banki 601-90603-16 / Spremembo naslova naj naročniki javijo na Upravo Planinskega Vestnika / Pri spremembi naslova javljajte prejšnji in novi naslov, po možnosti s tiskanimi črkami, da ne bo pomot.

Vse naročnike revije prosimo, da nam nakažejo naročnino za leto 1950. v ko- likor že tega niso storili. Vsem, ki nimajo plačane naročnine vsaj za pol leta bo uprava primorana ustaviti dostavo revije

**ČE BIŠČITE
 GOSTINSKA
 PODJETJA
 GLAVNEGA
 MEST A
 LJUBLJANE**

Restavracije:

Rio, Šelenburgova ulica z barom
 Slavijska, Gosposvetska cesta
 Daj dam, Cankarjeva ulica
 Činkole, Poljanska cesta

Kavarne:

Emona, Cankarjeva ulica
 Evropa, Gosposvetska cesta
 Nebotičnik, Gajeva 1 z barom
 Tabor, Škofja ulica

Slaščičarna:

Volga, Cankarjeva ulica

Gostilne:

Figovec, Tyrševa cesta
 Savica, Celovska cesta
 Sokol, Pred Škofljo
 Belokranjc, Florjanska ulica
 Rožnik, Pot na Rožnik
 Podrožnik, Pot na Rožnik
 Ruski car, Mala vas 16, Jezica

Hotel:

Soča, Sv. Petra cesta

Prenočišča:

Pri starem Tišlerju (za prehodne goste)
 Pri Belokranjcu, Florjanska ulica

Restavracije:

za usl. na potovanju: Tavčarjeva ulica 4
 Stari Tišler, Kolodvorska ulica

OD JEZER DO DOLIČA

*Skozi somrak hojerevega gozda,
kjer vijó se koreninske kače
krog razsutih skal, obraslih z mahom
kjer lepena, sočnato grmičje
bodro klije med omejem modrim.
tam lahkotno stopa čerst mladenci.
Glej, kako po grušču in po skalah
smelo stopa, smelo in pa krepko!
Pod nogo se kamen mu ne zgane,
skrita, trhla veja mu ne pokne,
veli, suhi list ne zašumi mu.
Strma skala je in vedno strmlja,
ozka steza je in vedno ožja,
Zdaj dospelje do police ozke;
stena spredaj, zadaj zrak je sinji,
pod nogami pa globel škrlatna.
(Baumbach - Funtek, Zlatorog)*

Ko je pesnik pisal to pesnitev, je zrl pred seboj dolg, skalnat rob, orjaško pregrado, ki se iz globoke Trente poganja vrh gozdnatih strmin gola in divja v višave. Tja je postavil začetek svojega nesmrtnega epa, ki mu je bila slovenska pripovedka snov in izvir. Stene Kanjavca, Vršáca, Špičja in Plazkega Vogla so zid, ki je v davnih časih skrival za seboj rajsko dolino belih žen: današjo dolino Jezer, Lepo in Gorenjo Komno.

Dolgo smo gorniki predvojnih rodov samo gledali v čudoviti svet tam spodaj z visokih vrhov, preko katerih je tekla meja med Jugoslavijo in Italijo. Videli smo sončne bregove Pihavca, Bovškega Grintavca in Srebrnjaka. Sredi njih globoko spodaj zeleno, samotno dolino. Nikdar niso bili tisti trenutki brez bolečine v srcu. Saj je bila ta zemlja naša in vendar tujčeva.

Na ravninah daleč daleč spodaj so rasle hiše, barake, vojašnice. Potem smo več poletij poslušali dolge mesece treskanje eksplozij — Italijani so delali ceste in pota. Nato se je poostril obmejni promet. Marsikaterega našega planinca so gnali tedaj še mogočni fašistični miličniki v goriške zapore, odkoder je šele po dolgih tednih zaradi nedovoljenega prestopa meje prišel domov. Končno je iz vse grozote in zmede druge svetovne vojne zasijala svoboda tudi za ta del naše gorske zemlje.

Hodil sem po trentskehi vojaških potih — mulatijerah. Skozi Beli potok na Dolič, na Luknjo, za Zadnjiškim Ozebnikom in skozi Trebiščino. Ena pot je lepša od druge. Rane, ki jih je človek zasekal v skale, se polagoma celijo. Rdeče načeto skalovje, prej sveže raztrgano od eksplozij, dobiva temnejšo barvo. Gorske rože se selijo na skrite, človeku nedostopne prostorčke. Dež in veter, sonce in sneg barvajo razgaljene skale s sivo in rjavo patino.

Pota pa ostanejo, kakor so bila načrtana in lepa je hoja po njih sredi daljnih razgledov in vedno novih skalnatih prizorov.

Ko sem prehodil v kratkih letih po osvoboditvi do malega vse te ceste v območju Zgornje Trente, mi je prišlo nekoč na misel, kako lepa bi bila zveza z Doličem vprek čez severozahodno steno Kanjavca. Skoraj ravne gredine drže s krnice pod Doličem tja na Prehodavce, kakor imenujejo domačini del Goriškega roba, kjer je že zdavnaj držala steza iz

Trente mimo Trebiščne k Sedmerim jezerom. Tam je sedaj izpeljana odlična vijugasta cesta gori do Rjave mlake, kjer ji pridejo naproti nove markacije izpod Hribaric. Tam nekje, v malo znanem, gornjem kotu doline Za Jezeri, tam je vstop v Kanjavčevo steno in preko nje bi bilo mogoče prečiti na Dolič.

Takoj, ko je misel postala želja, sem storil dvoje: natančno sem prečital opis plezalne ture čez severno steno Kanjavca, ki sta jo leta 1928. zmagala Mira Marko in Edo Držaj. V tem opisu nisem dobil mnogo napotkov. Čital sem o »veliki gredini«, ki je obetala v steni precej domačnosti, vsaj kar se prečenja tiče. Nato sem si ogledal sliko iz Kugyjevega Triglava: dr. Michaelis: Kanjavec in Ozebnik nad Zadnjico (str. 256). Dovolj sem videl. Nobenega dvoma ni bilo, da se da zlahka prečiti silovito Kanjavčevo steno, ki pada v Zadnjico. Gredine so še na fotografiji dobro vidne, vidi se pa tudi, da je treba vrh Vodnikovega Vršaca obiti vzhodno na strani proti Kanjavcu in za njim prečiti v steno.

Tedaj pa sem zvedel od dr. Brileja, da je pot tam čez že v načrtu. Trentarski mojster Kravanja, da jo je že začel nadelavati. Moral sem pohiteti, da sem še enkrat — in zadnjič — doživel samoto trentarskih gora. Kajti poslej bodo hodili čez ljudje v trumah. Radi se bodo izognili visokim Hribaricam. Nad prepadno Zadnjico jih bo vodila ozka, a varna steza, ki jo bodo po stari navadi markirali s konzervnimi škatlami in s papirjem ter prirejali v najbolj divjem in mogočnem gorskem ostenju svoje koncerte s kričanjem in vriskanjem.

Jesen je prišla v deželo. Sončni dnevi v začetku vinotoka so me z vso silo vleкли v gore, a ostati sem moral v dolini pri svojem delu. Koča pri jezerih je celo v časnikih vabila k sebi, jaz pa se nisem mogel odtrgati od dolžnosti. Šele sredi meseca, ko so vsi oskrbniki z gorá odšli v dolino, sem se lahko odpravil v gore.

A kam naj bi šel? Na Komno — predaleč, v Trento — prenizko. Dolič je bil že zdavnaj zaprt in tako tudi vse druge kočice okrog Triglava. Odpravil sem se torej v Laz.

Visoki in gosti oblaki s severa so pregnali sončno svetlobo, ko sem stopil pri Sv. Janezu v Bohinj iz avtobusa. Mahnil sem jo v Stare Fužine, kjer sem pri Hodniku dobil ključ za njegovo kočico v Lazu. Hladen veter je vel od Voj z gorá sem čez. Mrko obličje neba je bilo prav jesensko. Bal bi se bil slabega vremena, če bi že tolikokrat ne bil izkusil, kako krasne sončne dneve rodé severni, težki oblaki s svojim hladom in vetrom.

Pet ur sem rabil v Laz. Bil sem precej otovorjen, saj je kočica neoskrbovana. Okrog štirih popoldne sem prišel po zložni poti v planino. Najprej sem med škrapastim skalovjem krog koč nabral drv. Komaj sem za silo nanosil kuriva, že je legel mrak v globoko kotanjo. Mračna in vsa v meglah je bila visoka Kreda, tudi čez Debeli vrh so se podili oblaki. V skrbeh za prihodnji dan sem zaspal.

Drugo jutro je bilo čisto in sončno. Trava je bila vsa siva od goste rose. Ob devetih dopoldne sem odšel proti zahodu v travnate strmine med

Debelim vrhom in Slatno. Spočetka drži nekaka steza po melišču, ki sega tja pod Vogle, a kmalu se sled izgubi v pesku. Krenil sem z grušča v redko hosto, od katere ostane više gori le nekaj debelih, sivih debel starih macesnov. Trdne pečine sem obšel po strmi travi, nekatere sem preplezal in kmalu sem dospel na plani rob, ki ga tako lepo vidiš spodaj iz Laza.

V ta tihi svet so se naselile rože. Beli cvetovi očnic so rahlo kimali v vetru. Pred uničujočo roko ljudi, ki nevredni hodijo po gorah in strežejo le svoji primitivni slí, so se umaknile v kraje, kjer ni steza. Dočakali bomo morda čase, ko bomo gledali na tiste, ki kruto ruvajo in uničujejo gorske rože, kakor na barbare, podobne nekdanjim lovskim klavcem, ki so ob pogonu streljali na divjad vsevprek. Res, do človečanstva je dolga in težka pot.

Čez rob sem prišel v veliko kotanjo. Mislil sem, da sem že v Globoki konti med Debelim vrhom in Vršaki, pa sem se zmotil. Nekoč sva z dr. Avčinom v trdi zimi smučala tod. Takrat je bilo preprosto, ko je bilo čez in čez nad dva metra snega. Sedaj pa sem krevsal po grušču, kamenju in travi navzgor na sedelce, kjer se je prava Globoka konta pred menoj šele odprla. V dnu te velikanske gorske vrtače sta dve lijakasti udrtini, kakor dva velika ponora. Široko sedlo se odpira med Vogli in med zadnjim Vršakom, za njim pa vabi temnomodri, čisti nebesni svod.

Kmalu sem bil zgoraj. Čiste in neskončno vabljive so se dvignile pred menoj gore onstran Trente. Razor, kakor strma, ošiljena konica, Jalovec z grbastim pregibom v svojem grebenu, ta ljuba, znana oblika našega gorskega kristala, za njim krona Viševe glave in zadaj Montaž, kakor vedno resen in teman.

Onstran sedla vodi sedaj zaznamovana pot izpod Hribaric na Dedno polje. Koj sem bil pri markacijah in že sem prečil razbito melišče pod Kanjavcem. Globoko doli je ležalo Zeleno jezero, v kotu pod Vršakom pa — kaj vidim prav — še eno jezero, od zgoraj sodeč skoraj prav tako veliko kakor Zeleno jezero. Nikdar še nisem videl tega. Kasneje mi je dr. Avčin pripovedoval, da bi nekoč spomladi, ko se je led že omehčal, kmalu vanj s smučmi zavozil. Tudi geograf dr. Ilešič mi je potrdil, da ve za to jezero, a da ga sam še ni videl, ker je verjetno presihajoče. Čudno se mi zdi, da ga dr. Tuma nikjer ne omenja. To bi bilo potem — ne osmo — temveč deset o jezero, če vštejemo presihajoče jezero pod Temenom (med prvim in drugim jezerom) in Močivec, t. j. ozko tekoče jezerce tik nad kočo ob dvojnem jezeru pri Utah.

Od srca mi je bilo žal, da nisem mogel doli do svojega najdenčka. Pota pa sem imel le še toliko pred seboj, da sem se takoj podvzival dalje.

Markacija je iznad Zelenega jezera dosti dobro speljana do Rjave mlake. Od tam bo treba na vsak način zaznamovati pot naravnost do tretjega (Zelenega) jezera, ker je v temi in megli gorski popotnik kakor izgubljen v tisti kameniti puščavi. Še v jasni, zvezdnati noči sem nekoč precej pazljivo moral iskati smeri proti Zelnarici, ko sem vodil neko družbo iz Loga čez Trebiščino in smo šele v gostem mraku prišli na Prehodavce.

Od Rjave mlake (drugo jezero) sem po kamenitem svetu krenil dalje na sever. Če so se noge spotikale ob debele, naložene skale, je bil zato pogled navzgor tem lepši. Jasno oktobrsko sonce je stalo nad Špičjem. Bele plasti so se grezile v globokih sencah z robov sem čez. Slepče zlat in ognjen se je vzpenjal Kanjavec v nebo.

Jezerce pod temenom, ki ga navadno ne štejemo k sedmim jezerom, je bilo usahlo. Od rjavosive, suhe kotanje sem krenil med skalami na desno, koder sem čez kratko strmo pobočje prišel do ravne trate na trdni, beli skali. Kakor očesca, ki se ogledujejo v neskončni, globoki sinjini neba, so sredi zelene trave zasijale zvezdice svišča, pomladanskega svišča sredi gorske jeseni. Nisem našel besed. Ganjen sem sedel na rob in strmел v ta modra čudesa.

Malo dalje sem zagledal z visokega skalnatega praga prvo jezero pod Kanjavcem s čisto, hladno in globoko vodo. V nekaj minutah sem bil pri njem. Vodnikov Vršac se vzpenja na koncu doline nad jezerom v strmih travnatih ronkih. Kjer se njegov greben seče v divjih stenah s Kanjavčevim skalovjem, izvira sredi grušča kakih 10 metrov nad vodo močan studenec. Tik preden priteče v jezero, ponikne in nekje pod vodno gladino izginja vanj.

Mudilo se mi je. Od studenca moraš več kakor 100 metrov strmo navzgor po grušču in travi v ozko škrbino med Vršcem in Kanjavcem. Tam nekje sem zagledal staro staro markacijo. Kdo ve, od kod se je vzela. Ne prej ne poslej nisem nobene opazil.

Na škrbini me je silen veter kar vrgel nazaj. Na mah se je odprla prepadna Zadnjica, nad njo so se zasvetile sončne trave Pihavca, drobne zarezne pota na Dolič so se črtale v strmine nad Komarjem. Divje se je grezila orjaška stena pod menoj v prepade.

Ozek žleb drži navzdol. Spodaj je krnica. Morda je to »Krničica« med Vršcem in Kanjavcem, kakor jo imenuje Tuma? Najbrž, saj drugod je vse sama stena. Naglo sem bil spodaj. Čez velikanske skalnate kvadre zlezem, še nekaj skokov čez grušč in že sem v Kanjavčevi steni.

Sončna svetloba bledi. Zlató dobiva rdečkast nadih. Nebo ni več tako modro. Tekma s soncem! Pomislim na Dolič in daljni Laz, kamor moram še nocoj. Niti hip se ne smem obotavljati, sicer me bo lovila noč še v steni. Zelene grede, travnate glave vrh obokanih, prepadnih stebrov, vse je že za menoj. Zlezem po strmем skrotju na zelo nagnjeno gredino in hitim po njej navzgor v skalnat kot, kjer sem z one strani prej videl polico. Pridem do tja — a dalje ne gre. To se pravi, seveda gre, a le s klini in z varovanjem. Trebušasta skala me poriva nad prepad. Polička pod njo je široka sicer za ped, kar danes že mnogo pomeni, vendar brez vrvi in pravičnega varovanja ne gre. Poizkusim više na dveh krajih, a povsod me odbijejo strmine, ki se izgubijo v trdnih, navpičnih, kot zid gladkih pečinah.

Videl sem, da tod ne bo šlo. Splezal sem nazaj čez strmo gredino v Krničico. Nekaj desetih metrov niže vodi pod gladkimi stebri spodnja polica. Tu gre. Kakor nadelana je pot. Krog izpostavljenih, navpičnih

skal se vije polička. Sedaj hodim po mehki travi, sedaj po melu in skalah. »Stena spredaj, zadaj zrak je sinji, pod nogami pa globel škrlatna!« Tu je, trentarska pot, steza, ki ni steza v tej puščavi, prepadi, skale in klic v srcu: naprej, navzgor!

Dalje in dalje, venomer proti severovzhodu, brez ovir, drži pot naprej. Je to pot? Je, steza gamzov in divjih lovcev, ki so si upali v te višave, s srcem ujeti v krasote nepozabnih gorá.

Nad glavo se spreminja slika za sliko. Vidim ozko črto poličke, kjer sem prej poizkušal čeznjo, divje skalnate robove, glave, raze in krnice, še od sonca obsijane, visoko sredi brezupnih, gladkih pečin, od katerih že sega hladna senca do mene. Tod nekje sta plezala Marko in Edo. Sedaj sem na »veliki gredini« sredi stene, ki bo že v prihodnjem poletju oživela. Da bi bila prizanesljiva vsem, ki bodo tod romali. Da bi vsakemu vzbudila zavest, kako je treba spoštovati gorski svet!

Polička se cepi. Ena vodi navzdol, druga navzgor. Odločim se za drugo. Silno izpostavljeno, a seveda čisto lahko me pripelje na stopničasto in skalnato gredino, kjer zadnjikrat ugledam zahajajoče sonce. Proti peti popoldanski uri že gre. Hitim navzgor, pod steno in še višje ob njej na rob gredine. Kaj bo za robom? Slutim težave in res, ko pridem gori, se v senci odpre pred menoj divja slika. Dvojna gredina pada pod menoj v prepade, njen spodnji del je okrogel, kotlast. V višini roba, na katerem stojim, se začenja tik ob stiku s steno ozka lašta, ki v rahlem dvigu drži daleč daleč preko gladke stene in mi na soslednjem robu izgine iz pogleda. To bi bil poizkus! Mislím, da bi bil tu vreden prehod na Dolič. Prehod, ki bi bil boljši kakor ta, ki je že zasnovan. Toda zahteval bi neprimerno več stroškov in dela. Treba bi ga bilo prej seveda plezalsko dobro preiskati, izgleda pa, da bi privedel tik nad Dolič in ne pod njega kakor sedanja pot. Razen tega bi se dala nadelati pot na zgornjo polico v Kanjavčevi steni, tam, kjer sem prvič poizkušal prečiti steno. Veš prehod bi bil tako izpeljan v manjši višinski razliki, res pa je, da je spodnja gredina brez primere lažja, pripravnejša za nadelavo steze, saj na mnogih krajih sploh ni treba nič kopati, ker je polica po naravi gladka in ravna.

Splezal sem doli na kotlasto gredino, od tam po ne ravno lahkem skoku še kakih 30 m niže na ozko gredo, kjer je stal možic in nakopan, črn trak poti. Kot bi odrezal se je nehal v grušču. Jasno mi je bilo, da tod dela Kravanja svojo pot.

Stara znanka, mulatijera na Dolič, se mi je že čisto približala. Stekel sem po polici. Vrh značilnega skalnatega nosa, ki moli s svojo travnato čepico iz stene in se nato pogrezne v silnih skokih v dno krnice, drži steza. Še se zasučé ob steni v spodnjo krnico pod Dolič in že je konec romanja preko Kanjavčeve stene. Visoko gori me pozdravlja koča, nad njo blede večerno nebo. V pojemajoči svetlobi še naglo čez naložene skale in že sem na poti, kjer sedem in strmim v rdečo zarjo.

Oddahnem se. Mir je po gorah. Nikjer človeka. Na vsem Triglavu z glavarjem in vazali vred — zagotovo ni nikogar. Slonim ob skali in ne mislim nič. Samo zavest je v meni, da je za menoj pot, ki sem jo hodil

enkrat v življenju in nikoli več. So pota, ki se vedno vračajo. So skalnati in travnati vrhovi, ki so si podobni. So snežne poljane, z redkimi drevesi posejane, ki so si podobne. Vsako zimo in vsako pomlad jih znova doživimo. So jesenske gore, nad katerimi je ista prosojna, hladna in vendar mila svetloba. Tudi tokrat je bilo tako. A pot sama, ta divjina, samota, ta čudna prepadna vez med dvema tako različnima svetovoma: med triglavskimi kamenitimi oceani in med dolino jezer, ta pot je bila zame tedaj enkrat, edinokrat in samo spomin nanjo bo ostal.

Počasi sem stopal do Doliča. Tam je bila že tema. Bil sem brez luči. Proti Hribaricam sem tipal z nogami predse. Oster veter je bril s severa. Vrh prevale sem krenil na levo, koder je podnevi vidna slaba steza, ki se pa kmalu izgubi v skalovju. Hodil sem v trdi temi. Bal sem se, da zaidem v Mišeljso dolino, vendar sem pogodil pravo smer. Daleč pod Vršake je treba in od tam levo navzdol čez grušč in konte v škrapaste žlebove Jezerske doline, nad katero so se videli medli obrisi Debelega vrha. Okrog desetih zvečer je vzšel mesec. Ščip je bil že okrnjen, vendar je sijal polno in svetlo. Spotikal sem se po grušču daleč daleč nizdol. Nekje sem zašel na velikanske skale. Zdelo se mi je, da blodim po brezkončnih mesečnih puščavah. Na robu pod Debelim vrhom sem zagledal pred seboj Ograde. Razvédel sem se in naravnost čez neke gladke strmine in trave sem pritaval na Lazarske Prevale. Tam mi je mesečina pokazala prvo markacijo, a poti sem nato v temi precej težko sledil. Vendar sem vedel, da zaiti ne morem več in da me niti Mišeljaska niti Jezerska dolina tiste noči ne bosta več videli.

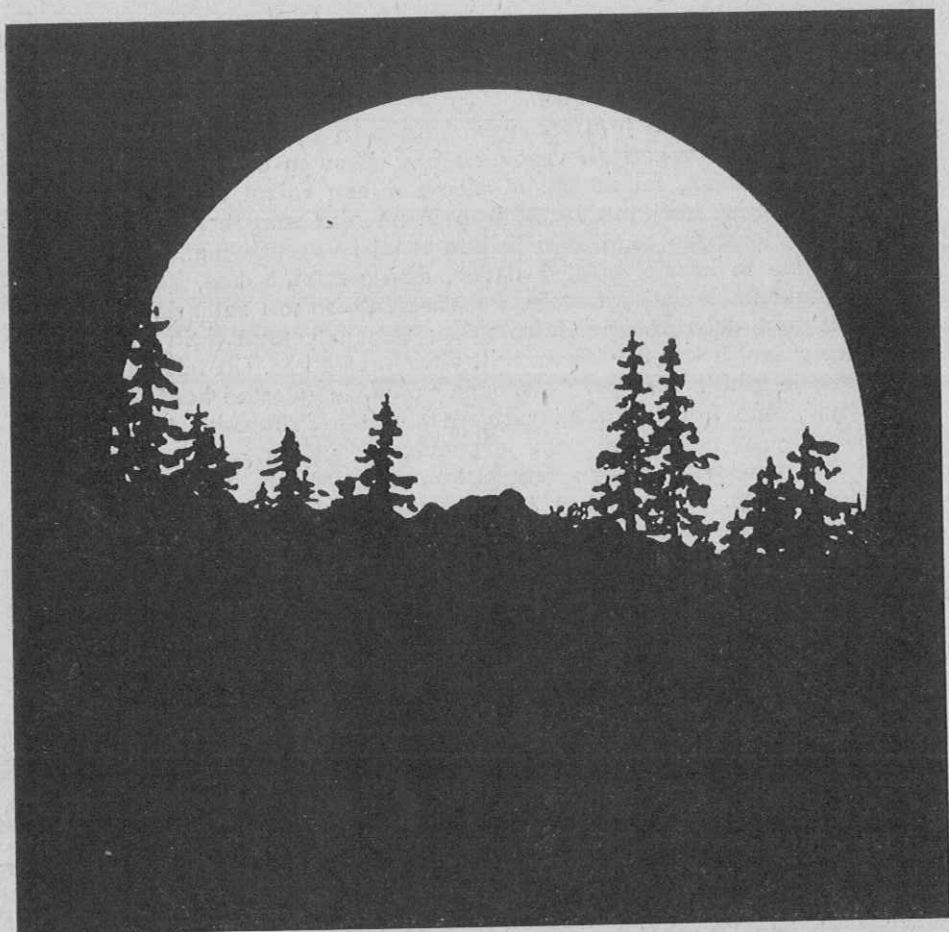
V gosti senci Ogradov so se vijuge vlekly brez konca. Končno se je s strmine zavnala pot na obsijani trati med macesni. Bila je polnoč. Mesec je stal visoko na nebu in njegova luč je lila z neba med veje, kakor s srebrom pretkane, in na travo, ki se je bleščala od goste rose. Za prvim robom sem zagledal tik pod seboj tihe koč v planini.

Življenje v gorah je vsestransko zdravo in koristno. Niti za minuto, ki sem jo prebil v gorskih vrhovih ali v njihovem osrčju v naših lepih planinskih dolinah, mi ni žal. Mlademu dijaku so mi bile gore vir lepote, mnogokrat kraj tolažbe. V njih in na njih smo se navduševali za našo lepo slovensko zemljo, ki je bila tedaj še zaslužnjena. Gore so nas vzpodbujale in kazale nazaj v davno, davno minule čase, ko se človek še ni drznil imenovati jih svoje. Prišepetavale so mu zato, da v primeri z njimi tudi doba robstva hitro mine; minejo cesarstva in kraljestva, a dela narave, h katerim spada tudi človek, ostanejo. Ob takih mislih in tolažbah je minila tudi prva svetovna vojna, je žalostno končala »večna Avstrija«, smo laže prenašali zaslužnjenje naše Primorske, tegobe stare Jugoslavije, in neizmerno nam je pomagal pogled na gore v najstrašnejši dobi zgodovine našega naroda, ko sta se fašizem in nacizem trgala za našo zemljo, mesarila naš rod in ustanavljala »tisočletne imperije«. In zopet so gore bile tiste, ki so prezirljivo zrle na tlačitelje; pile so nedolžno kri žrtev in tolažile: vse mine, kratkotrajno je to, kar ustvarjata ohola tujca. Odšla bosta, narod pa bo svoboden obstal... In ker ni laži v naukih, ki nam jih daje gorska priroda, se je vse, kar so nam napovedovale preko vseh žičnih ograj, preko vseh bunkerjev, morečih drhali in množičnih se grobov, zgodilo.

Pa gore te vodijo še vse dalje, če se vdaš njihovemu vodstvu, če zajameš vse, kar ti nudijo. In nudijo ti tudi čistejši zrak. To pa ne pomeni samo, da vdihaš bolj zdrav zrak, da se v njem okrepiš in ozdraviš pljuča. Ta čistejši in v visokih gorah redkejši zrak ni več tista koprena, ki te loči v dolinah od našega največjega dobrotnika, očeta vseh stvari, v območju našega planetnega sistema, od Sonca. Vse čistejše nam sije v gorah, kadar je nebo jasno, in vse bolj mirno svetijo k nam na Zemljo njegove sestre, daljne zvezde. Ravno zaradi čistejšega zraka sem v zadnjih letih jemal s seboj tudi zvezdoznanski daljnogled in ga na Kopiščih uporabljal za opazovanje Sonca in pojavov na njem. Dasi z manjšimi sredstvi sem ravno zaradi čistine gorskega zraka vse bolj razločil skupine peg in njihov razvoj na Soncu. Kajpada oblačni dnevi so bili večkrat prava muka in do Sonca včasih ves dan ni bilo mogoče priti. V višavah so divjali jugozapadni vetrovi in podili pred seboj jate oblakov. Lepo jih je bilo gledati, ko sem včasih ves dan presedel pred kočo in čakal na vrzel, da se bo Sonce pokazalo in mi bo mogoče izvršiti vsakodnevno delo. Pa tudi sever, ki je včasih pričel čistiti nebo, je na svoj način nagajal in le tu in tam pretrgal nad gorami ležečo oblačno odejo, da je Sonce kakor v zasmeh le toliko pokukalo izza temnih megel, da sem nastavil daljnogled, nekaj trenutkov nato pa ga je megleni zastor zopet zagrnil.

Ta igra divje se podečih megel preko gorskega neba je dala tudi svoje koristi. Na Kopiščih vzhaja Sonce v poletnih mesecih izza roba Velike planine, na tistem mestu Požarji in Turni imenovanem, zahaja

Drevesa na robu »Požarjev« projicirana na vzhajajoče sonce
Risal Pavel Kunaver

pa za robovi Mokrice, pozneje za Kompotelo in Dolgimi njivami. Ker je na Kopiščih nekdanj še ležal diluvialni ledenik, ki je dolino na široko dolbel, od vzhoda pa sega tod v Bistriško dolino Dolški graben, od zahoda pa dolina Korošica, je svet dokaj odprt in imaš precej neba med gorskimi grebeni odprtega za opazovanje. Iz za divje raztrganih vihar-
nikov v višavah vidiš ponoči vzhajati zvezde, za ostrimi grebeni gora jih vidiš zahajati. Velikanske zvezde so pomanjšane v drobne iskrice, bližnje gore naše Zemlje pa stoje pred teboj kot orjakinje. In tako se ti kažejo, če se zavedaš, v tem velikem planinskem svetu, v čistem zraku, ki te ne loči od vesoljstva, h kateremu pripadamo, čudovite perspektive. Toda na posebno lepe slike sem po naključju naletel, ko sem v meglenih dneh uro za uro obračal daljnogled za Soncem, ki se mi je rogalo iz za obla-
kov. Običajno sem sliko Sonca projiciral na bel zaslon, zagrnjen s tem-

Viharniki na robu Mokrice projicirani na Sonce in veliko pego dne 27. julija 1946 ob 17. uri

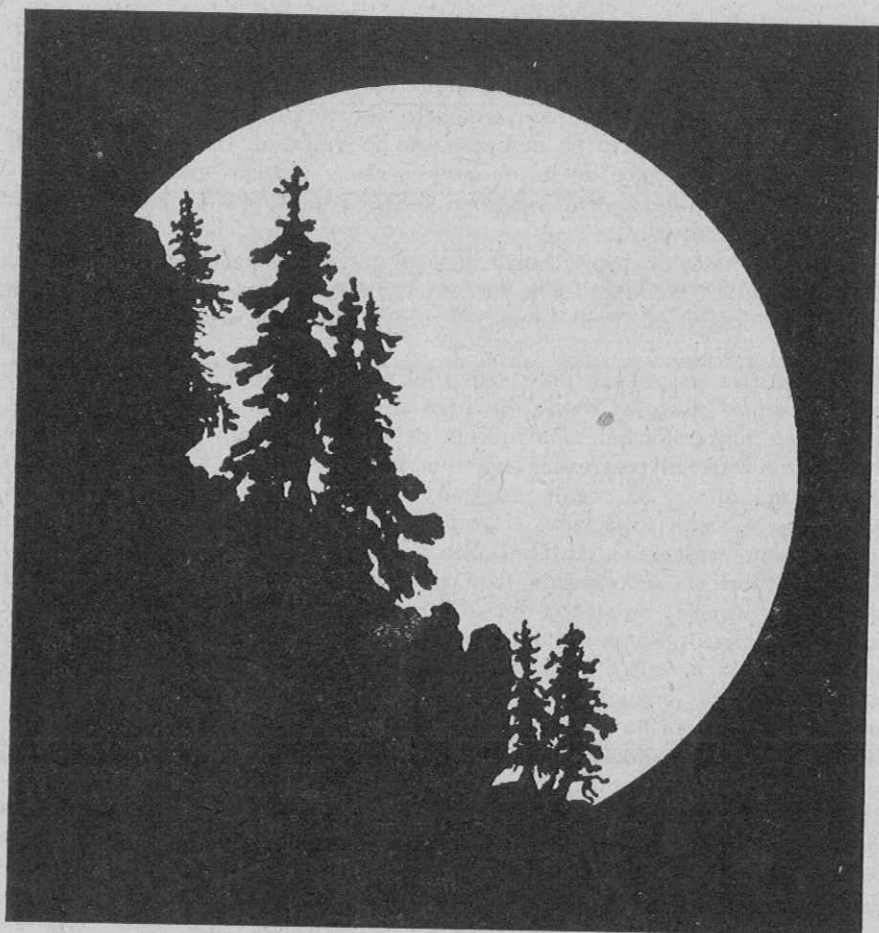
Risal Pavel Kunaver

nim blagom. Na zaslonu se mi je kazalo Sonce v premeru do deset centimetrov, zadosti veliko, da sem lahko opazoval, kar me je iz zvezdoznanskega ozira mikalo na njegovi, luč in dobrotno toploto nam izžarjavajoči površini. Kadar pa so mi megle nagajale, so mi, če so bile redke, nudile v zameno svoje čudovite oblike, ki so se tudi projicirale na belini. Tako je nebo bežalo pred opazujočim očesom ure in ure dolgo. Toda zvezdoznanstvo zahteva vztrajnosti in dokler objekt ne zaide za goro, ne smeš obupati in tako je bilo tudi s Soncem. Bolj in bolj se je večkrat nagibalo proti zapadu. Bliže in bliže je bilo robovom Mokrice, megle pa so plavale preko žareče krogle, da ni bilo mogoče opazovati

položaja peg, še manj pa jih je bilo mogoče izmeriti in narisati. Kazalo je, da bo dan izgubljen — a do zadnjega strmim v nebo in na zaslon, zdaj zdaj se bo Sonce dotaknilo gorskega roba. Trenutki so dragoceni. Tedaj sunek vetra odžene megle in Sonce se pokaže čisto, a že se dotakne Mokrice. Toda kakšna krasna slika; na okoli šestdesetkrat povečani sliki sončne krogle vstajajo, čim globlje se Sonce pogreza, silhuete skalovja in od gorskih vetrov razcefrani in razmršeni viharniki, ki stoje na drevesni meji kot zadnje predstraže gozda v večno trajajočem boju med življenjem in smrtjo. Pa le malo minut traja privid — Sonce hitro tone in le tam, kjer se še sveti krajec njegove žareče plošče, so projicirane kolenčaste, na vse mogoče načine zavite veje viharnikov, ostri robovi skal in na njih čepečega ruševja. Sonce izgine — in slika na zaslonu ugašne kot privid. Gori za Mokrico žare še robovi in se sveti nebo, saj je Sonce komaj za grebenom in tam se pokažejo pikice — viharniki, ki so bili tako lepo projicirani na zaslonu! Hitro snamem zaslon in gledam direktno skozi daljnogled tja gor in glej, tam stoje na robu ista drevesa, iste skale in grmi ruševja v lepi harmoniji. Za njimi žari nebo v večerni zarji, temni viharniki pred žarečim nebom pa tvorijo tako lepo in mirno skupino, da ti zaigra srce!

Naslednjega dne ista igra, borba in tekma med vetrom, oblaki, Soncem in mojo malenkostjo. A ko se Sonce dotakne roba gore — je slika premaknjena: novi robovi, novi slikoviti viharniki, še bolj razmršeni grmi ruševja so projicirani na svetlo sončno kroglo. Seveda! Saj Sonce zahaja vsak dan za drugim delom horizonta! Poletje je na višku, a Sonce vsak dan pozneje vzhaja in prej zahaja in bliža se jesenskemu enakonočju, nebesnemu ekvatorju. Zato potuje vsak dan po pobočju Mokrice niže in niže, in česar od dne do dne s prostimi očmi ne opaziš, ti teleskop pri zadostni povečavi tako presenetljivo pokaže in razkazuje prekrasne nadrobnosti visokogorske drevesne meje, kjer stoje v krutem boju za obstanek samo najbolj izbrani drevesni junaki, ker vse kar je slabotnejšega in trhlega, so zimski viharji že davno podrli in strli.

Pripravljen na to sem začel od tedaj redno opazovati na zaslonu sončni zahod. Niso me več presenetile lepe skupine drevesnih junakov in robatega pečevja pred sončno kroglo. Vsa slika se je le poglobila in strnila vedno v veliko harmonijo. V poletjih 1946 in 1947 je bilo Sonce posebno polno peg. Leto 1947 je bilo leto maksima sončnih peg v enajstletni periodi. Zato so postale slike na zaslonu ob sončnem zahodu za mislečega človeka posebno zanimive. V drugi polovici meseca julija 1946 pa je šla preko Sonca ena največjih sončnih peg. (Slika 2 in slika 3.) Pega se je seveda od dne do dne izpreminjala, obdržala pa je ves čas prehoda svojo velikost okoli 200.000 km! Ko se je Sonce nagnilo do gorskega roba, so zopet viharniki vstali pred sončno sliko in nudila se ti je silovita perspektiva v prirodi: Viharniki, stoječi na robu Mokrice so bili oddaljeni komaj nekaj kilometrov; zato so bili v daljnogledovi sliki na zaslonu velikani, če tudi v resnici komaj do dvajset metrov visoki. Projicirani pa so bili na Sonce in na njegovo veliko pego! A navidezno majhno Sonce v resnici tak orjak! Vsa Zemlja v ekvatorijalnem pre-

Viharniki z roba Mokrice projicirani na Sonce

Risal Pavel Kunaver

meru 12,756 km, a Sonce 1,392.700 km. Zaradi daljave 14,674.000 km pa je tako majhno kakor grašek in stoje drevesa pred njim kot velikani! In velikanska pega, na katero bi položil lahko kakih petdeset Zemelj, se za drevesnimi vejami kar skrije. Veter ziblje drevesne veje, včasih vidim, da jih zvija vihar — in ta vihar je projiciran pred pego! In pega? Kakšen primer! Zemeljski vihar tam gori se morda podi s hitrostjo deset, dvajset metrov v sekundi; tam gori na Soncu v daljnem ozadju prelepe slike, pa se dvigajo iz pege viharji do 6000° vročih plinov. Iz železa, kalcija, vodika in drugih elementov z desetlinami kilometrov v sekundi, se dvigajo protuberance, vsebujoče snovi za več zemelj nankrat, sto tisoče kilometrov daleč v vesoljstvo! Razdivjani elementi pa so tam gori na Soncu kakor tod na Zemlji, na Mokrici isti; in vendar

tak razloček! Isti kalcij sveti na Soncu razžarjen do 6000° v nedopovedljivi belini, da sega njegova luč sem k nam in osvetljuje njegovega brata, ki v zvezi z ogljikom in kisikom tvori naše planine, moleče mrtve in vidne le v sončni luči, iz zemeljske skorje proti nebu. Vse je isto, vsi predmeti, človek, ki se misleč ozira po veliki in mali naravi, živali in rastline, velike gore in daljna Sonca; vse v večnem gibanju in izpreminjanju, le v neizmerni pestrosti sestava posameznih elementov in različni temperaturi.

Ko sem tako ob projiciranju naše planinske prirode na ploščo Sonca doživljal velike trenutke, sem zasledoval tudi Luno tja do horizonta, in glej, novi doživljaji. Tudi Luna na svojem potu po nebu, okoli Zemlje, vzhaja in zahaja vsak dan drugod, in ob zahajanju, posebno ob času prvega krajca in pred ščipom sem ujel v okular prelepe slike. Sedaj so se na Lunino sliko, ki se zaradi hitro se menjajočih faz brž izpreminja, projicirali najrazličnejši vihariki in deli skalnih sten. Tu so stale divje razcefrane veje in raztreskani vrhovi dreves tik pred širnimi Luninimi puščavami, ali pa so segale črne in grozeče sence teh zemeljskih bitij preko velikanskih kraterjev. Najkrasnejše je bilo, kadar je do dva dni pred prvim krajcem že široki Lunin srp dosegel gorski rob. Ostre slike Luninih tvorb so se odražale trdo za mirno in dostojanstveno stoječimi gorskimi drevesi na ostrorobi skali. Če pa je posamezen viharik sam segel preko vsega zahajajočega in žarečega srpa, je bila slika na višku; trajala je nekaj minut, se vtisnila tem silneje v spomin — in ugasnila, ko se je pogreznil srp za obzornico. Novi deli neba so zaradi rotacije Zemlje prihajali pred daljnogled in nekatera nežna zvezdica je zatonila za sedaj komaj še slutenim drevesnim orjakom. Zvezdica in drevesni orjak na Zemlji? Nesmisel! Samo varljiva velikanska perspektiva narave! »Orjak« dvajset metrov visok, a zvezda, drobena iskrica v vesoljstvu, v resnici silovito tuje sonce, svetleče v vesoljstvu morda stotine svetlobnih let oddaljeno od nas, torej tako daleč, da je celo svetloba, hiteča z brzino 300.000 km na sekundo, dosegla strmeče opazovalčevo oko šele po nekaj stoletnem hitenju po silnem vesoljstvu!

Res, silne perspektive moreš videti in doživeti, če dvigneš v naših gorah včasih svoje oči od zemeljske skorje, na katero smo navezani, podnevi gori k našemu očetu Soncu, ponoči pa k brezmejnemu številu zvezd na nebu.

Dogovorili smo se in ob sončnem zatonu smo se sestali na kolodvoru Bozen (Bolzano). Tedaj so spet žareli vrhovi skupine Rosengarten v čarobnem rožnem sijaju in strmeli smo tja proti vitkim stolpom Vajolett, zamaknjeni v lepoto pravljničnega sveta. To žarenje vrhov je vselej nekaj posebnega, ki v ljudski domišljiji ustvarja vrsto lepih pravljic iz davnih dni...

Tudi mi smo obujali spomine na mnoga lepa doživetja pri prečenju teh stolpov, ko smo se lotili še vedno slavne Winklerjeve poči in nazadnje še zveržene, nad nekaj sto metrov globokimi prepadi nagnjene Pichlove poči, ki edina omogoča izredno težaven vzpon na sicer gladek vrh stolpa Delago.

Počasi toneča sončna obla je jemala pravljčni sijaj in obličje gora je bledelo. Spet smo se vživali v stvarno vsakdanjost. Tedaj pa je električni vlak že rezal soparno julijsko noč navzgor po dolini Eisack (Isarco) proti Brennerju.

Na postajališču Pflersch (Fleres), ki leži že 1145 m nad morsko gladino, smo izstopili in obdala nas je truma obmejnih straž. Pokazali smo »papirje«, kakor so zahtevali, in prijatelj Georg, domačin, je tujim cesarskim ljudem pojasnil, da gremo obiskat prijatelja župnika v Inner Pflersch (Fleres di dentro). Na svetlikajoče se cepine v najinih rokah in v rokah naše troglave damske skupine pač ni nihče od njih pomislil. Čemu pa naj bi bili cepini potrebni, če ne prav za obisk?

Pot nas je vodila po dolini bistrice Pflersch. Njo napajajo vode z lepih ledenikov Stubaiskih Alp, ki so se sijajno bleščali ob ščipovem svitu. V začetku te doline ob brennerski progi leži na pobočju velike ledeniške groblje lična vas Gossensass (Colle Isarco), ki je slikovita zaradi razmetanih in v raznih slogih grajenih hiš ter velikih hotelov, predvsem pa zaradi temnih gozdov, planinskih pašnikov in visokih gor, ki jo obdajajo. Bela gorska cesta spremlja prekipevajočo bistrico mimo kmetij, zaselkov in žitnih polj. Pot nas vodi vedno globlje v dolino, ob koncu katere se leskečejo ledeniki Feuersteine (Montarso).

Mesec obliva s srebrnkasto svetlobo skupino Tribulaun. Obličje te skupine je belkastosivo, vse ostale gore teh Alp pa so temne, skorajda črne, a so pokrite z ledeniki in lisami dolgotrajnih snežišč. Tribulaun, najveličastnejša pečevnata tvorba tega predela Stubaiskih Alp, katere vrh ima oster, drzen izraz, podoben Dolomitom, pa je brez tega leska; njemu ni potreben, ker ga krase drugačne vrline.

Malo pred polnočjo sta nas stregla župnik in njegova kuharica z izdatno večerjo. Žal sva z Georgom prekratko uživala počitek v krasnih posteljah župnikovega hotela, kajti budilka je pognala srce in noge že ob treh. Morala sva zelo zgodaj na pot, če sva se hotela izmakniti očesu stražarjev avstrijsko-italijanske meje in izvršiti vse po načrtu: povzpeti se na vrh Tribulauna in potem prečiti pod vrhom Weisswandspitze

(3016 m, Parete Bianca) na ledenik Feuersteine, kjer naj bi bil dogovorjen sestanek z damsko družbo.

Luna je še visela nad vrhovi Tefler Weissen (Cime bianche di Telves) in obsevala južna pobočja Tribulauna prav tam, kjer je naju vodila pot vzpona. Naglo, brez besedi, brez šuma, z napetim sluhom, potuhnjeno, izkoriščajoče vse bližnjice skozi gosto grmovje, sva se plazila navzgor. Planina, strme senožeti, dehteče seno, vonj murk — vse je bilo že za nama, ko sva se ustavila v grapi s snegom. Tedaj pa je pravkar vstajal dan in voščila sva si ga. Po stezi sva prečila pobočja, dosegla zaznamovano gorsko (tovorno) pot in po njej prišla do planinske kočice, ki nosi ime »Rifugio Cesare Calciati al Tribulaun« (2379 m). Kočica je postavljena ob mirni gladini jezerca Sanes. Prijetno jezerce je to in polnijo ga potočki, ki pritekajo semkaj z ledenikov in večnih snežišč. Nad kočo pa se dviguje dolomitski vrh Tribulaun, ki vzbuja vse spoštovanje in po svoji obliki — če ga gledamo z zahoda — spominja na Matterhorn. Njemu sva namenila obisk.

Vzpeti se morava najprej na prelaz Sanes-Joch (2762 m, Passo di Sanes), od koder se dviguje severozahodni steber in kjer je vstop v južno smer. Prečiva zahodna pobočja Tribulauna. Smer vodi zdaj po gornji zdaj po spodnji strani krajne poč, po grapah, čez skoke in po policah. Vse je enostavno in lahko. Na sedlu sva pod vrhnjim čokom Tribulauna.

Ime Tribulaun, gotovo keltskega izvora, se nanaša na skupino treh vrhov, ki so v nekaterih nadrobnotnih zemljevidih označeni z imenom Scharer, kar v narečju pomeni škarje in zelo spominja na enako ime prehoda v zahodnem grebenu Ojstrice. Dandanes pa pod imenom Tribulaun vsi gorniki razumejo drzen vrh, katerega zemljepisno ime je Pflerscher Tribulaun (3096 m, Tribulaun di Fleres), da se loči od Obernberger Tribulauna (2780 m) in Gschnitzer Tribulauna (2946 m). Na slednja vrhova, ki ležita že na avstrijski strani, so vsi vzponi zelo lahki; ni pa lahek vzpon na prvega.

Naskok na vrh Tribulauna, na katerega se je tudi danes mogoče povzpeti le s plezanjem, s katere koli strani, so začeli Angleži s švicarskimi vodniki že okoli leta 1870, a vrnili so se brez uspeha. Prvenstvo so morali pustiti Nemcema, ki sta se dve leti pozneje povzpela na vrh, ki stoji 50 m nižje ob glavnem vrhu. Oba vrha sta ločena z ostro in globoko zaseko. Na najvišji vrh pa so stopili Nemci po mnogih poskusih šele leta 1874 po južni steni. To smer prvih pristopnikov sva si izbrala za sestop. Vzpon pa sva napravila po severozahodnem robu.

Po plateh, po žlebičih, kratkih skokih sva se povzpela na prvi stolp, ki je nagnjen. Z njega sva se morala spustiti po vrvi v škrbinico za njim. Pred nama je stal drug stolp, preklan. Obšla sva ga najprej po polici na severno plat, nato pa sva se dvignila po prijetni zagati v okno in skozi to stopila na polico na južni strani stolpa. Tribulaun sestavlja v splošnem jedrnat apnenec, poln izvrstnih oprimkov in stopov, toda ta polica je izjemno krušljiva. Neprijetna je še žmula, ki prisili telo k izvesenju, vrh vsega pa je izpostavljena tako, da je najmanj sto metrov navpičnega

padca v ozebnik pod nama. S konca te police sva se dvignila po zagati navzgor v škrbinico, čez katero sva prestopila na nasprotno stran. Plezanje po tej sicer kratki steni zahteva mnogo pazljivosti, kajti telo je močno izveseno. Dobri oprimki in pa polička v levo so omogočili vzpon na široko severno police. S te police se dviguje plitva zajeda, ki jo zmagava s širokim razkrcenjem in z oporami rok v levo ter desno. Ko otipljeva dober oprimek, se zavihtiva navzgor na široko police. Sledi še kratka zajeda, potem grebenska rez, plat in končno vrh.

Za vzpon niso potrebne nobene pomožne vrvice, zanke in premične zadrge, nobeni klini in nobene vponke. Smer je krasno speljana in nudi mnogo užitka, a vendar je bil ta vzpon za tedanjo dobo zelo težaven; gora je veljala za skorajda nedostopno. Dandanes pa je ta vzpon le težaven in postavljen v mednarodni lestvici težavnosti, ki je bila določena na zasedanju gornikov v Chamonix-u leta 1947, na III. stopnjo za primerjanje z drugimi vzponi. Meja človeške zmogljivosti se je premaknila visoko navzgor. Kjer pa se neha naravna pot, četudi je ta zgolj ozka poklina sredi previsa, tam zmaga tudi razum nad čustvi in hotenjem. Vsaka drugačna odločitev ne bi bila več gorniška.

Čeprav so se iz doline dvigale tenčice, nama niso mogle zastirati obširnega razgleda: Karwendel, Wetterstein Gebirge, spoznavala sva vrhove Stubaiskih in Oetztaških Alp, Sarentinskih gor, Ortlerja, Dolomitov, Zillertalskih Alp in kdo ve še koliko drugih vrhov v dalji...

... in tam, kjer sonce vzhaja in nebo že žari v svitu porajajoče se svobode, sem zaslutil goro naših gor. Njej sem poslal svoje pozdrave in želje, da bi se pridružile željam vseh dobro mislečih planincev ter vsega našega, v suženjstvu trpečega naroda: očak naših gor, naj bi kmalu ponosno stal v svobodni zemlji sredi vseh svojih Julijcev; gora junaškega ljudstva naj bi bila za vedno, kot je bila skoraj štirikrat pet stoletij edino slovenska gora, prestol slovanskih bogov; okoli Triglava naj bi živel in se razvijalo neodvisno slovensko ljudstvo...

... in danes, ko obujam spomine na trpke čase, je Triglav z nami, s svojim ljudstvom, ves je v blesku, ves žari v sijaju svobode in moči. To je gora mladih, borbenih in delovnih ljudi. Triglav vzgaja s svojim mirom, s svojo lepoto in s svojim dostojanstvom. Triglav je simbol moči, ki združuje vse dobre, poštene in klene ljudi v skupnost. S Triglavom v srcu, ob njegovem pozdravu iz dalje smo se borili proti grabežljivim pohlepnežem po naši zemlji, proti zaslužnjevalcem našega naroda in smo zmagali... Tako Triglav, gora borbe in svobode, neminljiv vir mladosti, tudi danes oplaja s svojo ključovalnostjo, vztrajnostjo, odpornostjo in borbenostjo mladi rod, ki z ljubeznijo do narave in do domače zemlje zahaja v njegovo okrilje, v njegovih zarjeh pije moč in svežost, da z novimi silami in s svežim zagonom vestno izpolnjuje ne samo vsakdanje naloge, temveč vse, kar koristi izgradnji mlade domovine in boljši prihodnosti človeštva...

Morala sva se posloviti od Tribulauna. Sestopila sva na južno plat, ki je bolj primerna za sestop — seveda le, če so plezalci na krušljivi polici severozahodnega grebena obzirni. Sledila sva najprej grebenu in

se nato po plateh spustila v ozebnik, kateremu se nišva mogla izogniti. Obuta v plezalke sva previdno hodila navzdol. Medtem pa se je vzpenjala na vrh večja skupina plezalcev in morala sva počakati, da je obšla stolp na krušljivi polici nad ozebnikom, kajti ti so brezobzirno rušili velike količine krušja, ki je padalo v ozebnik pred nama. Ko je ta nevarnost minila, sva se podvizala, da se rešiva iz nevarnega žleba, ki ob koncu še prepada. Prestopila sva v steno in iz nje na varno plat, jo prečila do vstopa, kjer sva našla najino prtljago v najlepšem redu, poleg nje pa še vrsto nahrbtnikov. Koliko zaupanja, kaj?

Pri kočici naju je iznenadila najina damska družba, ki ni mogla prodreti na ledenik Feuersteine zaradi že budnih stražarjev, a se je le pretihotapila do sem. Sestopili smo po udobni gorski poti, ki zapusti planinske pašnike in reže globoke gozdove macesnov ter hoj. Pod nami je ležala vasica Pflersch: nekaj ličnih hišic, okrašenih z divjo trto in raznobarnimi cveticami na oknih ter hodnikih, sredi vasice cerkvice z ostrim zvonikom, ki kot pastir varuje ob sebi stisnjeno čredo. Lepa slika, ki vabi k sladkemu počitku daleč stran od trudnega sveta.

Prišli smo zopet v hotel in župnik nam je nalival v čaše kristalne rdečine. Proslavljali smo dan...

Cene Malovrh:

TOBOGAN V SNEGU

Ujeti spomini. »Zimsko« preko zapadnega grebena Kočne moramo narediti za vsako ceno, smo si dopovedovali tiste čase.

Bajta pod Viševskim hribom nam je bila zatočišče in izhodišče za vse gorniške podvige, ki smo se jih lotevali v Kočni s kokrske strani. V vseh letnih časih in ob vsakem vremenu smo se zatekali vanjo. Poletne noči smo prebili na svislih v »depandansi«, kjer je imela svoje mesto prijazna Frančkova koza, v ostalem delu leta pa smo smeli gospodariti po bajti sami. To nam je bilo posebno ljubo. Franček ni nikoli pozabil pred povratkom na Staro Povšno pripraviti lepo skladovnico bukovih drv na glistah, ki so ostale pod stropom še iz časov, ko je bilo v bajti samo navadno odprto ognjišče. Tako smo brez skrbi prihajali, si zakurili v železni pečici, kuhali žgance, kadili tobak in se ozirali skozi malo linico za vremenom. A ne samo to.

Na bajto pod Viševskim hribom me priklepajo še vse lepši spomini. Redkokje in malokdaj v življenju mi je srce tako živo utripalo, kot mi je pri dolgo v noč trajajočih razgovorih tam zgoraj. Izmenjavali smo misli o tem, kaj nas žene s tako silo na čudne, brezmiselne poti po gozdnatih grapah, senožetih, skrotju in stenah ter robah. Zakaj brkljamo po najbolj skritih senikih in na pol podrlih bajtah, nočimo pod milim nebom in se radostimo pesmi, ki jo je zapel v krošnje zapletajoči se veter. Zakaj nam ni mar, ali se zgublamo v mlečni motnjavi megla ali pa sije sonce nad nami, ker občutimo v vsakem primeru prijetno zavest zvestobe zagonetnemu notranjemu glasu, ki nas kliče in vzpodbuja. Zakaj?

Za športnike se nismo proglašali. Nasprotno, že vnaprej smo izključevali možnosti, da izvršujemo športna dejanja. Smejali smo se temu; in smejal bi se tudi vsak športnik-alpinist, ki bi si ogledoval že samo naše vnanje podobe, ako bi mu zatrjevali, da smo se namenili vršiti taka dejanja. Vsebina športnega udejstvovanja je nujno povezana z neko vnanjo in notranjo urejenostjo, sistematiko in formalizmom. Vsega tega mi v tistih časih nismo priznavali. Vsebino naših dejanj je urejala intuitivno dognana spontanost. Vnanji pogoji so nam bili deveta briga. Edino, kar smo izmed teh pogojev zares visoko cenili, so bile nakovanke; vsa druga oprema z živilskimi zalogami vred je na lestvici važnosti imela zadnje mesto. Plezalnike so po potrebi zamenjale stare nogavice z našito žakljevino ali bosa noga, za cepin smo porabili tudi zarjavelo kljuko, ki naj bi v davnih časih bila nekakšen cepin; ker nismo imeli denarja, da bi kljuko dali na novo nasaditi, smo že napočeni les povezali z žico in bili prepričani, da bo tako popravljeni cepin vzdržal, kolikor bomo od njega zahtevali. Če je v nahrbtniku zmanjkalo koruzne moke, smo z nič manjšimi užitki segli po krhljih, ki pa jim nikoli nismo rekli drugače kot suho sadje.

Načenjali pa smo gori v bajti pod Viševskim hribom še probleme drugačne prirode. V dolini so se nam zajedali v duha in v srce. Tu smo poizkušali odkrivati njih prave fiziognomije. O umetnosti in znanosti smo razpravljali, o borbi delavskega razreda za svoje pravice, o porajajoči se eri socializma in o pojavu fašizma, o ljubezni do žene, o determinizmu in slučajnosti, o religioznosti in klerikalizmu, o materializmu in panteizmu; o vseh teh in tisoč podobnih stvareh, ki so nas tisti čas vznemirjale v nič manjši meri kot odnošaji do našega gorniškega početja, smo vodili račune.

Zgodilo se je, da sva s prijateljem, s katerim sem najraje in najpogosteje zašel tja gori, zaradi žive vneme v razgovoru pozabila na čas. Zgodnja jutranja ura naju je zalotila še čuječa. Neprespana sva se dvignila s pograda, se oprtala, zaklenila za seboj in molče krenila po strmi rebri proti steni.

Iz zamišljenosti naju je zmotilo padajoče kamenje v žlebu pod steno, ki je s prvo zoro oživila.

En sam večji kos odkrhnjene skale se je trkljal še naprej po strmali in se odbijal od peči v žlebu.

Prisluhnila sva temu zvoku.

Tako se tudi danes včasih zalotim, kako prisluhnem spominom. In brezupno nemočnega se čutim, kadar bi rad zadržal živo podobo z njih dolgega niza.

Segam po njej, a v naslednjem hipu že uhaja izpred zavesti in se mi roga s svojim sladkim odmevom, ko se z drugimi vred trklja v grozotno globino nepovratnosti...

Nezmagoslavna vzpona. Načrt, ki smo ga imeli, smo hoteli izvršiti dostojno, to se pravi v snegu in po možnosti sredi zime. Že prvi poizkus pa je pokazal, da bo delo težko. Od našega izhodišča pa do vrha Jezerske Kočne je 1200 m višinske razlike s horizontalnim razponom

okrog 2500 m. Če temu še dodamo, da je greben, ki veže vrhova Kokrske in Jezerske Kočne silno razčlenjen ter zahteva zamudno spuščanje in ponovno vzpenjanje, kar še poleti daje dosti opravka, je že zadosti povedanega. S prijateljem sva se tistikrat pošteno urezala; s seboj nisva imela niti hrane za dva dni. Že pod mrak sva dosegla vrh Kokrske Kočne in prebila noč nekoliko pod njim. Ponoči naju je za nameček še pošteno zametel svež sneg, tako da sva se drugega dne jadrno spustila po južnem ostenju v Suhi dol, kjer naju je vsa sestradana in premražena Zdovnikova mama pogostila z vročim mlekom in ovsenjakom.

Naslednji poizkus je bil originalen. Na starega leta dan 1939. Tri popoldne je bila ura, ko sva z drugim prijateljem obstala pred najtežjim mestom v grebenu, ki je kakih 80 m pod vrhom Kokrske Kočne. Ozračje je obvladovalo tisto, za novoletni čas tako tipično anticiklonsko vedro vreme. Temperatura zraka se niti po opoldnevu ni dosti zvišala. Prava, gorjancem dobro znana »zelena mraznica« je ždela nad gorenjskimi in koroškimi globačami.

Umik! Zapoved je padla nenadoma, spontano in skoraj grozeče. Da se nama še pred nočjo posreči premagati vsaj najtežja mesta! Sicer bo po nekaj dnevih, kdor koli že, našel nekje v grebenu dva roglja več kot bi jih imelo biti. Z dvajsetimi stopinjami mraza pa brez odeje, kaj šele spalne vreče, se ni šaliti.

Greben je bil drugačnega mnenja. Počasi dečka, zračen kot sem, vaju s svojih zaledenelih pleč vsak čas lahko stresem, kamor želita: ali na kokrsko ali na jezersko plat! Tako nama je dopovedoval in midva sva ga pokorno ubogala ter se nestrpnostno ozirala po zapadnem nebu, kjer je vedno bolj umirala zelenkastorumen zarja. Nazadnje sva se znašla v temi in obstala. Jasno nebo nama je s svojimi tisoč migetajočimi lučkami pošiljalo pozdrave in želje za veselo silvestrovanje ter radosti poln začetek novega leta.

Kazalo nama ni drugega kot spoprijeti se z novim nasprotnikom. Mnogo bolj skrivnosten je, kot so sneg, led in skala, ki smo jih dobro poznali in umeli ukaniti njihove zlobne namere. Kakor duh je: skušaš zgrabit, pa ti roka omahne. In vendar veš, da obstaja in te neusmiljeno grize v telo, ti po mili volji odira in zapira čeljusti, duši ti glas in tare voljo. Kakor koli se mu upiraš, ako te le predolgo mikasti, boš podlegel. Tako na lepem, morda v sedečem stanju ali naslonjen nekam na rob skale.

Tisto noč sva načela vprašanja iz fenomenologije in fizike, razgovarjala sva se o konkretnem in abstraktnem, a sva bila kmalu pri kraju z razmišljanjem. Na koncu sva se kratko zedinila o tem, da je nemara le upoštevanja vredna kaka opomba, ki smo jo tu in tam sprejeli v dolini na račun našega početja.

V tretje... gre rado, boste rekli in tudi naš primer to potrjuje. Še tretji poizkus se je izjalovil.

Na pomlad istega leta, katerega začetek sva s prijateljem počakala gori na grebenu, smo trije zapustili v jutranjem mraku bajto pod Višev-

skim hribom. Kar se da urno, smo premagovali s srenom prekrите ve-sine pod mestom, kjer smo nameravali vstopiti v steno grebena ter po tej poti čimprej premagati glavno višinsko razliko, da nam bo delo za naprej boljše šlo izpod rok. Pri daljšem dnevu in dobrem snegu se nam bo prav gotovo posrečilo povzpeti se na glavni vrh.

Za večjo družbo v navezi gornik nikoli ne sme biti nāvdušen. Vsakdo, ki ima nekaj izkušenj, to dobro ve in vedela sva to tudi midva s prijateljem. A v tem primeru je bila stvar nekoliko zamotana. Srce govori včasih močneje in bolj prepričljivo kot razum in ni treba, da bi ga človek takrat preveč v ojnice vprezal.

Tako se je zgodilo, da se nas je več, kot bi bilo zadosti, vtvezlo v gorniško vrv. Srednji tovariš je bila »dušička«, dober prijatelj z nami in s hribi. Naglo smo napredovali i v steni i po grebenu, vse dokler nismo zadeli na že zgoraj omenjeno, po pravici kot najtežje označeno mesto. Še poleti zbuja to mesto pozornost, čeprav si v suhi skali mimogrede preko njega. Nahaja se na zaključnem delu zapadnega grebena in ga predstavlja nekakšna stopnja v masivni skali, ki je podobna v spodnjem delu hrbtu ledniškega bolvana. Skala se na jezersko stran vesi nad dve sto metriskim prepadom, na kokrski strani pa se vzpenja v navpičnih skladih zapadnega ostenja Kočne. Visoka je kakih dvajset metrov. Skoraj navpik jo reže plitev žleb, ki poleti ne da mnogo opraviti.

Pod stopnjo smo kratko počili. Nato se je prijatelj kot prvi nameril v smeri, ki jo je kazala bela lisa s snegom in ledom zatrpanega žleba. Pršič se je začel usipati in vmes ledene iveri, v katere se je drobila ledena prevleka na skali, ki jo je prijatelj čistil s svojim cepinom. Vmes je kdaj pa kdaj ostro zaškrtal železni zob derez.

Kritični trenutek je nastopil, ko je tovariš zgoraj dosegel vrh žleba in se pripravil, da prestopi na močno povešeno teme bolvana. Zavedal sem se nevarnega položaja. Vse je bilo odvisno od kvalitete snega tam gori. V žlebu je bilo na ledeni osnovi mnogo pršiča in tega je verjetno nanesel veter tudi preko zgornje vesine. Samo to naj bi se primerilo, da bi v debelejšem pršiču prijatelju ne prijele dereze v trdno osnovo in da bi komaj pičle tri metre široka plast rahlega snega na strmini ne vzdržala obtežbe, pa bi se popeljal navzdol in v loku zajadral nad kon-tami Makekove kočne.

Malokdaj sem kot varovalec tako napeto sledil tovarišu pred seboj kakor tistikrat. Dušičko sem mirno napotil, naj se umakne nekoliko niže v nasprotno stran grebena, češ da bo bolj varna pred pršičem od zgoraj. Zavedal sem se, da morem prvemu v navezi nuditi ob tej situaciji samo še moralno oporo, da pa lahko preprečim vsaj premočno trepetanje než-nega srca. Z vrvjo sem ravnal, kot to terjajo pravila gorniške tehnike, in čakal, da se bo prijatelj izmotal. Zaupal sem mu in to me je mirilo.

Ko je potekla že skoraj vsa vrv, se je končno izza roba le oglasila novica, da je vse v redu in da moreva zaporedno slediti. Precej nas je zamudil ta kos poti, a v tistem trenutku, ko smo se zopet sešli zgoraj, se nismo menili za to. Radostnih obrazov smo si segli v roke in v žar-kem popoldanskem soncu skupno krenili po že položnem terenu proti vrhu

Kokrske Kočne. Še na misel ni prišlo nikomur izmed nas, da bi ne dosegli cilja za dne.

V tistem, k čemur se nenehno povračamo, za čemer stalno težimo, pri čemer vedno znova občutimo isto, kar smo občutili, ko nas je prvič pritegnilo s svojo tajinstveno silo, v tistem je lepota. Brez modroslovnih dokazovanj se je zavedamo, čeprav ne doumevamo globin njenega bistva, ki jih človeški um tudi nikdar ne bo in ne sme iztuhtati. In če bi me kdo vprašal, zakaj se še stotič podajam in zaustavljam na isti gori, ko jo vendar poznam in poznam razgled z nje v vseh mogočih različnostih, mu bom odgovoril: Zato, prijatelj, ker me vodi isti nagib, ki me je speljal, da sem že stokrat sledil pripovedi o maju, katero mi je povedal Karel Macha, in ji bom še sto in prvič.

Tako se je zgodilo tudi tistikrat, da nas je na vsem lepem zalotil večer, preden smo se začeli vzpenjati po grebenu proti glavnemu vrhu.

Bivak št. III. Ta odstavek je tehničnega značaja in je namenjen mladim gornikom za pouk ter vzpodbudo.

V tistem času smo prebirali v Planinskem Vestniku poročila gorenjskih alpinistov o gradnjah bivakov v Julijcih. Malo stroškov, malo materiala in nekaj požrtvovalnosti pa je nekje v skale vdeleno gnezdo, ki kar se da imenitno služi ljudem, h katerim smo se tudi že mi prištevali. Šment! ni slabo, smo si dejali. Imeti takole gnezdo nekje v čereh med obema vrhoma Kočne!

A z utopijami si nismo dolgo belili glav. Tudi tisto »malo« postane veliko, kadar in kjer sta prazna žep in cajna. Sicer pa, ako že na vsak način hočemo pozimi po najdaljši poti na vrh naše gore, pač ne bi bilo vredno truda, da bi spravljali vkup tako reč, ki je na koncu koncev le nerodna in težka; za tak podvig nam morejo služiti priročneje naprave.

Naslednjega dne smo navsezgodaj že zopet stali na vrhu Kokrske Kočne. Jutro je bilo čisto, nebo na vzhodu, kakor da bi ga posul z zlatim prahom. Nismo še dolgo občudovali vzhajanje sonca, ko so nas presenetili glasovi, ki so prihajali skozi mirno ozračje od nekje do nas. Brž smo zaznali tudi njihov izvor. Tri ali štiri postavice so se sprehajale po vrhu Jezerske Kočne. Njih živahni razgovor je bil bržčas izraz začudenja, s katerim so sprejeli pojav nas treh na nasprotnem vrhu. Nemara, da so ugibali, s katere kljuke smo se sneli, ko pa so oni edini in prvi zapustili Cojzovo kočo z namenom, da dosežejo vrh Kočne. Pozdravili smo jih in oni so se nam odzvali.

Spust pod zenitalnim soncem. Tale naslov bo astronomu kamen spotike. Meni ni, četudi se zavedam, da je hudo zgrešen, je vendarle utemeljen glede na razmere, v kakršnih se je dejanje vršilo.

Še danes mi ni prav jasno, kako in zakaj smo se tistikrat odločili za tako pot. Vzrok je vsekakor moral biti in še dosti tehten po vrhu. Ne mogel bi tega navesti, kar povem odkrito in ne z namenom, da bi želel kaj skrivati. Namesto proti vzhodu in severovzhodu ter navzgor smo krenili na jug in nizdol.

Južno ostenje Kočne, tisto, ki se najmarkantneje razgalja gorenjski ravni, mi je bilo že poznano. Navzgor in navzdol sem že romal preko

njega, po suhem in v snegu. Strmo je dovolj, da lahko zvrto glaviš z njega s' precejšnjim pospeškom pa z malo upanja, da ti ob zboru v dolini Jozafat ne bo potreba zamujati časa še z zbiranjem po žlebovih in špranjah raztresenih kosti ter njihovih drobcev. Ima pa eno prednost to ostenje. Čudovita je enovitost njegove morfološke sestave. Na pretek imaš za izbiro plitvih žlebov in grap, ki te vsi v skoraj premočrtni smeri privedejo iz stene. Kakor ulice v modernem mestu, ki v ravni smeri držijo iz enega na drugi kraj. Tako nenavadne načrtnosti, bi rekli, smo se hoteli okoristiti tudi mi trije. En sam drič, pa bomo v dnu!

A glej ga spaka! Ko je najmanj pričakovan, ti na lepem skali vodo.

Smola je bila skrita v naslednjih treh činiteljih. Ostenje je obrnjeno naravnost na jug, nagnjeno za kakih petinštirideset do petdeset kotnih stopinj, torej približno za prav toliko, kot znese kulminacijska višina sonca ob času enakonočja.

Sprva smo se v enem izmed jarkov naglo spuščali po trdem srenu. Sonce se je medtem vzpenjalo vedno više in vse bolj smo čutili za naše ude prav blagodejne učinke njegovih žarkov.

Nenadoma je pri sosedovih v žlebu nekaj završalo in zropotalo navzdol prav blizu nas. Po zraku je zažvižgalo kamenje. V hipu smo vedeli kako in kaj.

Iz grape ven! je bilo kratko povelje, ki ga niti izgovoriti ni bilo potreba, ker smo vsi hkrati začeli lezti po zmrzlem skrotju in golem skalovju na nizek greben med dvema zajedama. Tukaj je bilo vse drugače. Med kopno skalo so bile posamezne zaplate snega. Nismo se mogli odločiti, bi sneli dereze ali ne. Hkrati je sonce z vse večjo vnemo pošiljalo v steno svojo energijo in razgrevalo nas ter skalo; obrazi so nam žareli, opaljeni in znojni. Pred padajočim kamenjem smo morali biti še vedno čuječi, a tudi plaz večjega obsega bi nam utegnil napravljati še hude preglavice. Zato smo se spuščali kar moči počasi in previdno.

Godilo se nam je kot potnikom pozimi v pustinjah vročih dežel. Ponoči nam je mraz oglodal kosti, okrog poldne je s podobnim neugnanim, za telo prav nič dobrodošlim učinkom začela delovati pripeka. Žejo smo skušali gasiti s snegom, a smo jo s tem še bolj izzivali. Na srečo se je dušička spomnila o pravem času, da ima v zalogi še nekaj sladkorčkov, s katerimi smo si uspešneje začeli preganjati nevšečnost.

T o b o g a n v s n e g u. Naslov ste že brali. Želim samo, da bi tudi vi čutili, kako sta si oba naslova enaka samo formalno, vsebinsko in pojmovno pa dosti ločena vsaksebi.

Ko smo izstopili iz stene, smo se znašli na prostranem snežišču. Z gorenjske ravni ga dobro opazujemo na dnu južnega ostenja Kočne, kadar se kasno pomladi in še v poletje love sončni žarki na njegovi beli ploskvi. Lijakasta oblika snežišča nam prav posebno zbuja pozornost. V ta lijak bobne z vseh jarkov in zajed plazovi ter ga na debelo zasujejo s snegom in gruščem. Snežišče je strmo in se v spodnjem, naj-ozjem delu ostro pretrga s prepadno strmaljo v živi skali.

Po njega zapadnem robu smo v senci speli nizdol. Dereze so nam zopet izborno služile. Malo pred spodnjim robom smo prečili, da bi

dosegli nasprotno pečevje. Videti je bilo, da bo tamkaj teren ugodnejši za nadaljevanje poti.

Sredi snežišča nam je nenadoma prestregla pot ostro izoblikovana zajeda. V snegu je bilo izdolbeno korito, katerega vse dotlej nismo opazili. Globoko je bilo kaka dva metra in prav toliko široko, s profilom, kot ga prikazuje slika. Izstruženo je bilo v zbitem snegu prav na sredi lijaka. Zlezli smo vanj in na drugi strani zopet brž iz njega, ker smo se dodobra zavedali, čemu služi. Učinkov sile, ki je bila tukaj na delu, ne bi radi čutili na svoji koži.

Na drugi strani smo se posebej ozrli po zanimivem, doslej popolnoma neznanem mi pojavu. Pozornosti nam niso vzbujale samo dimenzije, ampak vse bolj to, da korito ni bilo izdelano v ravni smeri. Meandersko se je vijugalo navzdol po snežišču. Pravi prirodni tobogan, smo bili istih misli. Kakšen imeniten drič bi bil po njem!

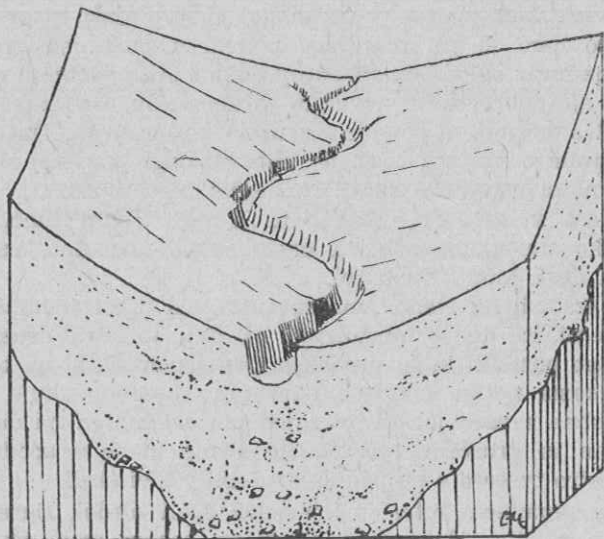
Kasneje, kadar sem se spomnil tiste vijugaste zajede, sem razmišljal, kako da so si kasni plazovi izbrali v srenu daljšo pot, namesto premočrtne, najkrajše? In da li moremo proces oblikovanja takele meanderske zajede na strmini spravljati v sklad s procesi, ki so dovedli do izoblikovanja meanderskih zavojev pri nižinskih vodnih tokih?

In sem še premišljeval, zakaj je tudi človeku sojeno, da mora pohajati po daljših ter zavitih poteh na tem koščku lepega sveta, ki mu ga je dano gledati...

Konec. Skozi pravi pragozd v Zdobnikovini smo dospeli v Suhi dol.

Nismo izvršili namere. Ostali smo na dolgu pri naši gori. S prijateljem sva napravila načrte že zanaprej.

Potem so prihrumeli Tевtoni in tudi preko najinih načrtov potegnili križ-kraž.

(Glose k nesrečam v planinah)*

I.

»V enem samem letu, v lanskem, toliko nesreč! Bilo jih je petindvajset, poudarjam izrecno: petindvajset, med njimi štirinajst smrtnih. Kaj praviš na tako letno bilanco našega narodnega, zdaj ljudskega pokreta in okreta v planinstvu, ti planinski starec in upokojeni starešina?»

»Mene vprašaj? Pomisli prej, kako se postavijo k temu številu nesreč mladostni voditelji in udarniki sedanjega planinstva; saj se njim prisoja odgovornost za neuspehe, resnične ali dozdevne, kakor se jim šteje v zasluge vsak uspeh, resničen ali dozdeven.«

* Priobčujemo članek dr. Tominška, ne da bi mu v celem pritrjevali. Če bi se PZS postavila na tako stališče ob zadnji nesreči na Jalovcu, najbrž ne bi sprožila disciplinskega procesa in se gotovo ne bi čutila dolžno, da v dnevnem časopisju sporoči javnosti, kaj je disciplinski odsek v preiskavi ugotovil. Mnenje dr. Tominška gotovo drži, če gre za plezalca zasebnika, nikakor pa ne, če gre za več navez, ki nastopajo kot udje alpinističnih odsekov, vključenih v planinska društva, katerih »vodstvo, z duševnimi in stvarnimi sredstvi je končno v kompetenci države same; seveda tudi v njeni odgovornosti«. V takem primeru se namreč mora pokazati, ali v AO veje tak duh, kakršnega članar sam jasno terja: »duh plemenitosti, iskrenosti, skromnosti.« Dostavili bi še: duh tovarištva, čut za skupnost, odgovornost pred državno organizacijo (FZS, FSJ in PSJ), ki naš alpinizem vodi in usmerja. To zadnje še prav posebno, ker gre za smer z mednarodno reputacijo in ker stojimo pred odpravami v inozemstvo. Ze dr. Jug je pisal: »Tovariši plezalci morajo iti na turo z zavestjo, da so si res tovariši, imeti morajo le skupne in ne vsak posebnih, lastnih interesov. Stremeti morajo po zmagi vse družbe in v ta namen mora izpostaviti vsak izmed njih svoje posebne lastnosti in zmožnosti, ki so pri različnih vedno differentne. Ako turist prehitava svojega tovariša in ga pušča pri plezanju ali sicer daleč za seboj ter se pri tem ne zmeni zato, da ga na tak način demoralizira in mu vzame pogum; če ruši turist pri plezanju zaradi nepazljivosti kamenje na svoje tovariše, ki plezajo za njim, ter se ne meni za možne posledice; če se turist sploh ne ozira na potrebe svojega tovariša nikjer, dasi bi to mogel, tedaj tudi nima pravice, zateči se po pomoč k istemu tovarišu tam, kjer je od njegovih posebnih zmožnosti ali drznosti odvisen. In v stenah se vedno lahko pripeti, da postane eden od tovarišev odvisen od pomoči drugega. Tovarištvo je znak v nevarnostih že preizkušenega in discipliniranega planinca — dobrega človeka.«

Priobčujemo pa članek zato, ker nekateri nočejo videti pozitivnih strani našega novega alpinizma in pri tem radi povečujejo in pretiravajo okoliščine pri zadnjih nesrečah, zvrčajoč krivdo le na vodstvo, manj pa na subjektivne pomanjkljivosti ponesrečencev samih in njihovih spremljevalcev, skoro nič pa na objektivne okoliščine. Zdrav optimizem in zahteva po intenzivni vzgoji ter samovzgoji planinca in alpinista, to sta gotovo dva kačipotata, ki jih pri našem planinskem delu nikoli ne smemo prezreti. Poleg teh dveh kačipotov pa članek s številkami dokazuje, da je bilo nesreč pred vojno sorazmerno mnogo več kot po vojni. S tem seveda prizadevanja PZS, kakršna smo opazili ob zadnji katastrofi na Jalovcu, samo še pridobe na svojem vzgojnem poudarku in človekoljubni vsebini. — Op. uredništva.

»Nisem opazil od njih nobene take izjave; odgovornosti se pa — po mojem mnenju — ne morejo izogniti.«

»Tako?« odgovarjam čemerniku jaz. »Eden najboljših današnjih planinskih aktivistov, sam poročevalec o nesrečah, pravi, da številne planinske nesreče dajejo žalosten pečat našemu množičnemu planinstvu in vrhunskemu alpinizmu in so tista senčna stran gorniškega delovanja, ki meče neugodno luč na našo planinsko organizacijo; a na koncu opominja, kako se naj začetnik planinec, posebno alpinist, pred nastopom poučuje, uči in uri; kajti če se posebno mladina, nedozorela in neizvežbana ter samo navdušena, loti tur, ki jim ni kos, se bodo taki in podobni primeri vedno končali tragično.«

»Izvršni planinski odbor je torej le prizadet in se čuti, se mi zdi, vsaj soodgovornega za nesreče.«

»Tako sodiš ti in tvoji vrstniki. Jaz zase spoznam, da naši planinski izvršniki resno obžalujejo vsako nesrečo in pomilujejo svojce — kako tudi ne? Kaj pa odgovornost? Nemara se nehote zavedajo neke soodgovornosti. Jaz pa zapišem po mnogoletnih izkušnjah s polnim prepričanjem dejstvo, ki se komu nepretentnemu zdi trdo: Vsak ponesrečenec je svoje nesreče sam kriv, izvzemši edino nesrečna naključja, ki bi se mogla pripetiti kjer koli in kadar koli, ne samo v planinah. In nadalje: Oznaka 'tragike' je upravičena pri prav redkih primerih nesreče.«

II.

Zdaj skušajmo vse zapisane planinske nesreče izza ustanovitve SPD do leta 1940 na kratko presoditi z vidikov njih števila, vrste in vzroka ter tragičnosti, vmes z odmevom v javnosti. »Na kratko« pravim; zakaj nadrobna in vsestranska presoja, ki bi bila sicer zanimiva snov celo za lepopisca, bi zahtevala obširno monografijo.

Najprej število. V enem edinem letu petindvajset ponesrečencev, med njimi štirinajst mrtvecev, to je res mnogo, je »grozno«. Groza se poveča, ker so vse nesreče našteje skupno; zmanjševala bi se, ko bi se primeri navajali sproti v številkah Planinskega Vestnika. Tako bi bila tudi dana priložnost za svarila in opozorila večkrat v izletniški dobi. Ko pa štejemo planinske nesreče, najsi v skupnosti ali posamezno, se nam vsiljuje premislek, koliko nesreč bi se pač nabralo, ko bi jih beležili in seštevali pri kakem drugem opravku, pri vožnji z železnico, z avtom, s kolesom, s konji, z avionom, z ladjo; pa v tovarnah in rudnikih, pri drvarjenju, lovu, kopanju, nogometu, sploh kjer koli, i brez opravka. Pa vendar navadno in predvsem planincem očitajo in zamerijo tveganosti, izzivanje nevarnosti in nesreč! O njih se pač vedno in zanesljivo izve.

Povprečno se danes misli, da i v planinstvu doslej še nikoli ni bilo toliko nesreč, smrtnih kar štirinajst. Upošteva le smrtno, doznamo pa iz statistike, da jih je bilo več leta 1937, namreč devetnajst. V četrtem desetletju našega stoletja ni niti eno leto brez smrtno nesreče; leta 1936 jih je bilo devet, 1939 sedem, 1933 pet, 1934 in 1935 po

šest, 1932 pet, 1938 in 1940 po štiri, 1931 dve, to je doba, ko se za planinstvo sezona z zimo ne samo ne zaključí, ampak z novimi mikavnostmi in krasotami, kajpada tudi strahotami, nadaljuje, obnavlja in razširja. V tretjem desetletju se načrtno — plansko uvaja in domala vrhunsko dviga plezalstvo — alpinistika (»Skala«, dr. Jug); brez smrtnih nesreč sta leti 1925 in 1928, v drugih letih jih je od šest (1926) do ene, skupno 25. V drugem desetletju je prva svetovna vojna sama in s svojimi posledicami šest let zavrla planinsko delovanje, v ostalih štirih letih so se pripetile štiri nesreče. V prvem desetletju stoletja in v početkih SPD štejemo trinajst smrtnih nesreč. Vseh skupaj, kar jih izkazuje naše društvo do konca leta 1940, se je pripetilo sto in deset. Pripetile so se res vse v naših planinah, niso pa vse v pravem pomenu planinske, ker niso nastopile iz — da se moderno izrazim — planinsko društvene storilnosti, ampak so se nepričakovano tudi dogodile pri kakem drugem, morda poklicnem opravku, na lovu, pri nabiranju rastlin in cvetlic, ob prehodu iz kraja v kraj čez planino po navadnem prelazu ali, ko vesela družba običajni sprehodni izlet v živahnem razpoloženju raztegne v višji planinski svet, kjer jo morda zaloti neurje, snežni metež.

»Naj bo stokrat res, kar praviš; res samo ob sebi,« mi ugovarja milosrčni človekobrižnik, nikakor filister, ampak iskren človek in dober patriot; »iz tvojih podatkov pa sledi prav tako resnica, da je število nesreč stalno naraščalo in ni niti eno leto brez njih.«

Ugovor je pravilen, če štejemo nesreče samo številčno, absolutno; omaja pa se, če število presodimo po položaju in razvoju planinstva v teku let, torej relativno. Preudarjajmo tako: Leta 1893 je naše planinsko društvo štel 225 članov, leta 1899 1156 članov, 1903 1798 članov, 1913 3337 članov, 1923 6046 (tak porast v dobi množičnih se nesreč), 1928 celo 10.044 članov, 1947 pa 8730 članov. Vzemimo v obzir še število obiskovalcev planinskih koč in zavetišč. Število je bilo v početkih SPD, ko še ni bilo ali je bilo malo koč, neznatno, a je z razvojem SPD poraslo iz stotin v tisoče; 1913 je bilo že 8584 posetnikov, (po vojski) 1924 skoraj petkrat toliko 42.380, 1938 61.370. Viški kar bujnih zadnjih let pred zadnjo vojsko so v tekoči dobi načrtno množičnega planinstva še in že preseženi; vzporedimo n. pr. leto 1939 z 1947: Roblekov dom 1939 1066 obiskovalcev, 1947 2720 obiskovalcev, Dom na Krvavcu 1350 — 3300), Koča pri Triglavskih jezerih (1780 — 3258), Aljažev dom 3270 — 5926), Triglavski dom 2980 — 4265), v letu 1947 skupno vpisanih 78543 obiskovalcev koč. Zraven se mora upoštevati, da članstvo in vpis med obiskovalce koč ne izrpa števila obiskovalcev planin; neznano, gotovo pa znatno je število nevčlanjenih in nevpisanih.*

Mar ni umljivo, rekli bi, skoraj naravno, da se s skokoma naraščajočim prometom, kakor na cestah, v vodi in v zraku, tako tudi v planinah — kljub poukom, izpitom, predpisom — dogaja več nesreč

* Primerjajmo k temu še velikansko številko obiskov po kočah v l. 1949. (160.000 obiskovalcev.) — Op. uredništva.

kakor v »brumnih« časih idiličnega in patriarhalnega vozačenja in pešačenja? Čim večje število ljudi zahaja, se zateka, se spušča v planine, v gore, tem večja je možnost nesreč in nezgod, kakor v planinah, tako zaradi planin. Ob štiridesetletnici SPD sem ugotovil pravcat naval obiskovalcev planin, ki se je podeseteril, podvajseteril in še več, v primeri s prvim četrstoletjem obstoja. Odkod to? Ker se je planinstvo v našem ljudstvu po zdravem nagonu samo ob sebi prerajalo v »kolektiven, demokratski pokret«, kakor sem se tedaj izrazil (P. V. 1933, 275), v pokret, marsikomu kot podpora »plebeizacije« ne ravno všeč, a nezadržljiv, splošen. Društvo je le z naporom sledilo temu toku in mu težko utrdilo smernice ter ga dovedlo do pomirjenja; zanimive nadrobnosti preokreta bi pokazala posebna razprava. Pokret je bil elementaren.

Pa danes? Danes porast ni prepuščen samo prirodnim nagibom, ampak je načelno prevzet in vključen v načrtno množičnost, v »plan«, kakor se pravi; ta razbohotuje, uzakonja, organizira nagon, ga previdno vodi, napeljuje na pravo, zdravo delo, a odvrča od nepremišljenih, razposajenih, trmastih činov. Vse vodstvo, z duševnimi in stvarnimi sredstvi je končno v kompetenci države same; seveda tudi v njeni odgovornosti.

Nesreče so bile in bodo; eno leto več, drugo manj, kakor ukrene nepreračunljiva priroda in nepreračunajoča človekova volja. V bistvu se vsak čas ponavljajo istovrstne nesreče, objektivne in subjektivne, povzročene po prirodnih silah ali po človekovi slabosti ali po obojem. Presoja tistih 110 smrtnih nesreč, ki so se pripetile v prvih štirih desetletjih obstoja SPD, predvsem izpričuje, da je napačno in krivično, če se misli in očita, da so pogubna, smrtnonevarna, smrt izzivajoča mesta samo v groznih, za pogled strašnih stenah, najprej kajpada Triglavski, v navpičnih in ostrih razih, ozkih kaminih, policah, grebenih — »čemu se po njih vzpenjate, ko imate mimo njih varna, nadelana pota?« svariijo oprezni skrbniki; »čemu izzivate nevarnost?« — Statistika nesreč pa kaže, da so se smrtne dogodile na Lubniku, na Podih (Kriških in Savinjskih), na Kredarici, Ratitovcu, Vršiču, celo v Možaklji in kar na ravnem v Kamniški Bistrici; n. pr. več na Plešivcu — Uršlji gori, Veliki Planini, Zelenici, Brani kakor na Jalovcu, Škrlatici, Razoru, Prisojniku, Mangrtu; »Turne« je zahteval štiri žrtve, nižinski Hudičev graben pri Celju — koder i majhni otroci hodijo na Tovst — tudi eno, prvo; in zadnjo?

Največ nesreč za Triglavom se ni pripetilo v glasovitih in po glasu ter vidu grozečih vrhovih: na Jalovcu (dve), Škrlatici (dve), Špiku (ena), Prisojniku (tri), ampak v ponižnejših: v Storžiču (deset), ob Grintavcu in Grebenu (po pet).

Kake vrste so bile nesreče? Posebnosti niso vsakikrat znane, tudi more kaka nesreča imeti več vzrokov, vendar bo v splošnem veljala nastopna razvrstitev, ki jo podam brez navedbe imen. Pri nabiranju planik 11. Na gladki drsni, posebno mokri travi, na suhih iglah, na vegastih skalah, v sicer nenevarnem terenu 8. Skala se odlomi 3. Plaz

zasul 11; nepregleden smuk 2; zmrznilo jih 5; spodrsnilo v skali, snegu, ledu 23; drzno nepreudarno plezanje 8, nesrečna naključja 16; izurjenih nesrečnikov 9; pristno nesrečno naključje, ko na navadnem potu prifrči kamen in gornika ubije (1) ali ga na potu zadene kap (1); pogubijo se tudi kaki čudaki, nervozni ali odurno samosvoji (2).

III.

Ali je planinska organizacija skušala in ali skuša i zdaj preprečiti nesreče? I javnost i planinstvo sta od vsega početka nastopala svarično. Nemško-avstrijsko alpinistično društvo je nekatere planinske vstope opremilo z velikimi tablicami z napisom »Samo z vodnikom« (Nur mit Führer), najbrž s posebnim namenom, da žigosa naše gore z nemškim žigom. (Tako tablico sem n. pr. našel pri svojem prvem vzponu na Mangrt preko Travnika, pred 45 leti, na svoje začudenje, kje bi pač bil vodnik potreben.) Naše SPD je prav tedaj (1903) s samozadovoljstvom trdilo: »V naših planinah se redkokdaj kdo ponesreči, najbrž, ker so naše gore toliko težavne, da hodijo nanje le izvežbani turisti in ker so naši planinci trezni in previdni.« Tri leta pozneje (1906 P. V., 144) pa čujemo drugačen glas: »Zakaj neki ti predrzneži v mestu ne gredo namesto po cesti — po strehah na izprehod?« To drastično stališče solidnih turistov (planince so tedaj imenovali »turiste«) proti »predrznem« je napovedano, ker je dr. Tuma s svojim »alpinizmom« že tedaj nastopil za višje smotre domačega planinstva, češ da naj »krepi, dviga, blaži« (P. V., 1906, 85). Res se je to leto ponesrečil dr. Konrad Gödel, ki je — trmasto? — hotel na Mangrt naravnost po severni steni. Poglavitno pa je, da s tem letom stopi v ospredje naših planinskih činov severna Triglavska stena, ki sta jo preplezala Zimmer in Jahn; da 1908 pade prva žrtev Stene (Wagner), 1909 druga (Lass) in da jo 1910 premaga domačin dr. Tuma.

Vendar tako na eni strani drastično odklonilno, na drugi strani optimistično stališče ni trajno obveljalo. V zadnjih letih pred prvo svetovno vojno in v prvih za njo (med vojsko je planinstvo siloma počivalo) se je o nesrečah sodilo popustljivo. »Tragičen slučaj« Janka Petriča, ki je padel z grebena med Rinko in Skuto, pravi poročilo (P. V. 1913, 175) trezno: naj našega naraščaja ne plaši, a služi mu naj v pouk, da naj si, preden si upa na podobne ture, pridobi primerne izkušnosti in plezalno tehniko in da naj hodi le opremljen na gore.« (Kunaver P.) In leta 1921 (padec K. Tauzherja nad Turskim žlebom) se plezalci pozivajo k previdnosti in k pravočasni vrnitvi, ki ni sramotna, kjer se po nepotrebnem tvega življenje. (P. V. 1921, 112), češ neodgovorno je, po nepotrebnem izpostavljati lastno in tuje življenje. Ti pomisleki in premisleki se ponavljajo, stvarno in čustveno, ko postane po pretresljajih prve vojske planinstvo v svojih višjih, zlasti po ustanovitvi plezalske »Skale«, izrazita alpinistika, privlačna mladini. Sledeč neubranljivemu, kar prirodnemu razvoju, je i naše planinsko glasilo moralo postati soglasilo zavestnega alpinizma, dasi ob morebitni začasni nejevolji turistov starega kova.

Ko se je ob mnogoštevilnejšem obisku planin povečalo število nesreč in se je poglobitvi njih vzrok iskal v smereh alpinizma, neposredni vzrok in povod pa je bila često neizurjenost in slaba oprema izletnikov, se je pričelo — in se še dandanes nadaljuje z vajami in s pravimi tečaji. Zgodilo pa se je, da se je eden smrtno ponesrečil, ko se je sam vežbal v Hudičevem grabnu pri Celju, dva pa (1935) na Turncu. Ob smrti teh dveh sem zapisal: »Mladina, pomisli, da je Turnc le za vaje v spretnosti. Kako sodi svet o nespretnosti pri vajah? Pomisli drugič, da si tistemu, ki ti je vdahnil življenje, za nje odgovorna. Pomisli tretjič, da nate in na tvoje delo čakajo mati, oče, sestra, brat, narod.« »Skala«, ki se je molče ali glasno obtoževala s posledicami izvirnega greha alpinizma, je (1937, P. V., 215) objavila in razširila jedrnatno karakteristiko alpinizma ter njeno zlorabo in potvorbo po neveščih, nevestnih, samozavestnih, naivnih itd., zaupljivih in obupnih ali domišljavih prvenstvenih aspirantih. V tem spisu (z naslovom »Turnc in alpinizem«) je dr. Mirko Kajzelj jasno označil stvarno in miselno ozadje nesreč mladincev, a zavrnil tudi ozkosrčno banalnost, da naj se planinec sploh ne poda na nevarna, neprehojena — neprehodna mesta; češ, mari naj postavimo stražo pod stene, kakor so 1936 prepovedali v Švici (seveda zastoj) plezanje v severni steni Eigerja.

Četrto stoletja — dandanes prav tako — se skuša bolj in bolj narčno planinske nesreče preprečevati s poukom najbolj prizadete mladine, dasi so nesreče i drugotne. Skrbno in požrtvovalno se prirejajo za njo vsakovrstni tečaji, ki jih je po vojni začel in mnogo vodil požrtvovalni Uroš Župančič. Vzgoja je nujno potrebna in dosega znatne in vidne uspehe. Ne smemo pa se varati v pričakovanju, da bomo s tečaji in z vajami do kraja odpravili nesreče. Zmanjšali jih pač bodo; naprtijo si pa odgovornost, če se katera pripeti, češ da tečaj ni bil uspešen. Očitek je fatalen, če se ponesreči kdo pri tečaju samem, kar se je zgodilo i davno in nedavno; očitek je vseskozi krivičen, ako se meri na tečaj, kajti kriv je vselej tečajnik sam z nepazljivostjo ali prevzetnostjo. V poštevek jemati se nadalje mora, da je in bo zahajalo v strmine mnogo mladih, ki se niso preizkusili v nobenem tečaju in z nobeno vajo. Kdo jih naj zadržuje? Saj moramo razumeti, čeprav ne moremo opravičiti, da podjetnega, koprnečega mladince z neodoljivo silo privlačujejo ravno nevarnosti, ki se jih ne boji in se jih najbrž ne bo bal niti, ko jih bo preizkusil. To je slast pogumnega čina, včasih morda pogubna, a s silo mikavna; kdo jamči, da se s pogumnim činom ne posreči velik čin, velečin? Toda smrtna nevarnost, smrt? Nevarnost že od nekdaj pogumnega ne straši, na smrt ne misli v svojem zanosu.

Izključeno je ni niti ne more biti nameravano, da bi se tečajniki v kratki, včasih le nekajdnevni dobi do popolne izvežbanosti usposobili, ako niso bili že sami prej v elementih po rojstvu pripravi in po lastnih izkušnjah pripravljeni. Niti absolutna sposobnost — če je sploh dosegljiva — ne izključuje nesreč, ne samo objektivnih in naključnih, ampak

če pod nepričakovanim vplivom sile nenadno odpovedo. Dosegljivo popoln alpinist še davno ni tisti, ki je odlično izurjen v plezalski tehniki, t. j. rabe vrvi, zank, klinov, derez, sploh vsega orodja. Njegovo telo mora biti do skrajnosti in v vseh ozirih zdravo in strenirano, srce, pljuča, mišice od palca na nogi do tilnika; vsestranska gibčnost, avtomatičen čut za ravnovesje, dobro oko za presojo dalje (n. pr. pri skoku, tudi že pri stopu), močna utrjenost proti mrazu, vročini, vetru; vzdržen v hrani; bodi pri naporih železno vztrajen, le v zmuji zagonski, rekordski; duševno preudaren, trezen, »brez živcev«, v zmogljivostih nepopustljiv, pri nedosegljivosti ne trmast, ne tvegav, pri uspehih ne domišljav; po temeljnem zakonu pravega planinstva vsevdilj plemenit, iskren, skromen. Je li možen in ustvarljiv tak vzor planinca? Je. Toda z doslednim delom in samovzgojo. Že kot otrok naj prične s plezanjem po drevju, po kozolcih, da se odvadi omotičnosti in si utrdi prijem z roko in nogo, uri se s skoki v višino, daljino in (važno!) v globino, s telovadbo, posebno orodno, z lahko atletiko in končno z vajami, ki jih zelo smiselno in stvarno zahteva naš ZREN. Tak planinec se bo ponesrečil le, če ga zadene usodna objektivna nezgoda; inace si bo priboril rešitev,

IV.

»Tragične« se večkrat imenujejo planinske nesreče; prvikrat (»tragičen slučaj« 1913, Petrič, greben Rinka—Skuta) in pozneje tu in tam, v izrednih osebnih primerih (dr. Jug) ali v splošni svarilni perspektivi (»Taki in slični primeri se bodo vedno končali tragično«, Uroš Župančič s svojim krepko povzdignjenim glasom v sedanji odločilni dobi. Preprostemu čutu se upira, da bi veljalo za tragično, za tragedijo, če se kdo ubije pri trganju planik, če neizkušen vihravec omaga v zahtevni strmini, če sicer veselo razpoloženo družbo zaloti neurje, ki mu niso vsi kos, če na kar »ravnem« svetu zamišljenec ali nepazljivec nerodno — nesrečno pade, če je gornik domišljav ali trmast, tedaj in v podobnih primerih je nesreča žalostna, bridka, tužna, huda obžalovanja — pomilovanja vredna, težak udarec za prizadete, izguba za narod — vse to, tragična pa ne.

Kaj pa je tragika, tragično, tragedija? Osnova je vneto prizadevanje za dejanje nenavadne veličine, a s sredstvi, ki stoje izven ukoreninjenega, često uzakonjenega okvira; mora pa to stopanje izven običaja, kar kot tako tvori »tragično krivdo«, biti samo ob sebi visoko plemenito, more biti celo višje, kakor v javnosti veljavna navada, norma. Torej: visok cilj, izredna sredstva s tragično krivdo. Ta krivda se kaznuje, maščuje, a mi je ne obsojamo, ker je plemenita, in sočustvujemo z junakom — tvorcem.

Če gorenje nesreče presodimo s teh vidikov, je li katera tragična? Veliko jih ni, so pa med njimi izrazite. Da se izognemo preobširnosti in enoličnosti, si izberimo tri ponesrečence: dr. Cerka (1912) v snegu na Stolu, dr. Juga in Vlad. Topolovca (1924) v Triglavski steni. Visoka idejnost je pri vseh zavestno udejstvovanje v naših planinah, poten-

Foto čop Jaka

Severno ostenje trentskega Pelca in Srebrnjaka

1. vzpon 28. avg. 1948 (Krušic, Šilar, Koblar)
2. SV steber Srebrnjaka 27. jul. 1949 (Krušic, Šilar)
3. S stena Sreb. centr. smer 25. jul. 1949 (Krušic, Šilar)
4. S stena Srebrnjaka 27. avg. 1948 (Krušic, Šilar, Koblar, Štolcar)
5. S stena Srebr., zap. steber 24. avg. 1948 (čisti kot 4)

K članku Janeza Krušica v PV št. 4-5 1950

cirano pri dr. Cerku s smiselno vzgojo mladine, pri dr. Jugu z narodnostno borbo za najmanj enakoveljavnost z drugimi narodi v planinskih podvigih, zlasti še v domačih gorah, pri Topolovcu s sanjavo, slepečo zamaknjenostjo v nebeške lepote planin. Tragična krivda: dr. Cerk je prezrl slabo opremo ter v kritičnem trenutku žrtvoval svojo varnost in sebe, da reši mladega tovariša; dr. Jug si je izbiral najtežja mesta in je v svoji zmagovitosti postal jezen, če ni uspel (gl. P. V. 1924, 251/2); v nevolji zmanjšana bistrost in razsodnost je bila pač kriva, da mu je spodletelo tam, kjer se je posrečilo naslednikom. Vlado je bil zaupljiv

otrok sreče, ki se je po svoji plezalni nadarjenosti v strminah kar igral; nepripravljen na njih grozote, je prvo izkušnjo plačal z življenjem.

Zaključna beseda o smrtnih nevarnostih in o smrti v planinah. Izrečem jo ponovno sam, po dolgem, dolgem neprestanem življenju v planinah in za planine, po trikratnem spogledom s smrtjo: kot deček, kot mož in kot starec. Glasi se: Divne so naše planine v poletni jasnini, rajsko krasne so v zimski snežni belini, blaženo se ti prsi širijo, ko se vzpenjaš po skalni strmini, in nebeška čustva te navdajajo, ko kakor na perutih drsiš čez mehke snežne poljane. Res. Ne drzni pa se, da si izsiliš svoje ugodje, kadar se planine obdajajo s svojo grozno močjo in odklanjajo obiske; ne domišljuj si, da si — o kronica stvarstva — močnejši od njih. Umakni se jim, kadar veš ali po potrebnih ti izkušnjah slutiš, da ti prete. Tak umik kaže večjo hrabrost kakor drzno tvegati napad. Memento, homo...

Ponižno sklonimo in klanjajmo glavo, v vsej svoji moči in volji vendarle šibki. Kdor ima življenje, njemu je usojena tudi smrt; to je res. Res pa je tudi: Kdor ni zrl smrti v obraz, ni zaslužil življenja.

Lipovšek Marjan:

MED ZIMO IN POMLADJO NA JEZERSKEM

Konec februarja sem odšel na daljši dopust na Jezersko. Delo, ki me je držalo v neprestani napetosti več ko dve leti, je bilo treba odložiti in vedno zbrano misel usmeriti drugam.

Na Spodnjem in Zgornjem Jezeru je bila huda zima. Avtobus je le z verigami zmagal poledenelo cesto. Snega je bilo do kolen in mraz je pritiskal, da je bilo veselje. V mraku sem se pripeljal do Delavskega okrevališča, kjer sem v stari Kazini dobil prijetno sobo. Kazina ima le na zunaj svoje nemarno ime. Znotraj je prijazna slovenska gostilna. Vonj iz veže in pивske sobe se razširja gori v nadstropja, kjer držijo iz širokih hodnikov vrata v spalnice. Ogenj plapolja v pečeh in ko se razširja toplota, zbeže z mrazom tudi skrbi in tegobe doline.

*

Prve dni je bilo krog mene samo ivje, srež in pršič. Gazil sem čez travnike. Ledeni kristali so šumeli pod smučmi. Potok je bil ves pod ledom, drevje in grmovje vse belo od mraza. Nizko sonce je romalo nekje za grebeni. Mrzlo je dihalo Kočna s severno steno v dolino. Daleč spodaj so se bleščale strehe v vasi, debelo zasnežene, v sončne zimske dni.

Za Makekom so lovčeve sledi držale globoko v krnico. Po njih sem prišel daleč v gozd. Kod sem vse blodil! V dolgih gozdnih hodnikih so si drevesa podajala roke in naredila obok s snegom obloženih vej. Pod smrekami, ki so vsipale curke pršiča s svojih belo-zelenih ramen, sem si utiral smučino vse globlje v samoto. Do tedaj ni zmotila ne smučar-

jeva sled ne izletnikova stopinja miru v krnicah. Blede, senčne stene so se dvigale v visoke grebene, kjer je sijalo modro nebo. Brez cilja in brez razveda sem gazil vsevprek, presrečen, da sem zopet enkrat sredi zimskih gorá.

Nekoč sem došel do lovskega krmišča. Ravno sem ujel pogled v mično zadnjo plat srnjaka, ki je zbežal v goščo. Na strma pobočja so se umikali pred samotnim smučarjem gamzi, skalni jerebi so vzprhutovali pred menoj, če sem nenadoma naletel na njihova počivališča.

Namenil sem se na Mali vrh. Na pol gozdnata, na pol gola glava strmo pada na ovinke jezerske ceste. Nisem poznal pota nanjo. Prvi izgaženi kolovoz me je zvabil v gozd, a se je nehal v neki globelici, kakor bi odrezal. Šel sem kar dalje po strmem jarku, kjer je bilo snega čez en meter. Prerinil sem se skozi grmovje in neizgažene, široke poti so me pripeljale na sedlo med Velikim in Malim vrhom. Ponekod je sneg že prekopnel. Tam sem pustil smuči in peš odšel po uveli travi na vrh. S precej raztegnjenega grebena se vidi na Jezersko le z njegovega krajnega konca, s pravega vršiča zakriva pogled v dolino široka rama gore.

V hladnem svitu so se bleščali boki Virnikovega Grintovca in rogatega koroškega Storžiča. Doli na sedlu je moja samotna smuška sled rezala belo planjavo do kopnin pod vrhom in se v daljavi izgubljala med gozdom kot tenka sinja črta.

Navzdol po kolovozu je bila divna smuka. Nobena strmina ni bila prehuda. Bil sem prvi smučar, ki je v teh samotnih gozdovih rezal smučino v deviški sneg. Naglo so švigale mimo mene smreke, še prekmalu je bil konec bele opojnosti in ustavil sem se v dnu. Zlahka sem se razvedel v goščavi.

Nekega dne sem dopoldne presmučal na vežbališčih tik za vasjo. Sonce je močno grelo in snega vseh vrst je bilo čez in čez dovolj. Opolodne mi je bilo dosti enoličnega smučanja, zato sem odšel po poti proti Češki koči. Sneg je bil moker, sonce ga je na prisojajh vsako minuto močnejše prijemalo. Hodil sem peš po nekih stopinjah, ki jih je neznani izletnik že prejšnji dan pretlačil skozi globoki sneg. Nad prvo strmino v gozdu pa so se sledovi obrnili v dolino, saj je bila hoja do kolen res mučna. Sam sem dalje gazil v celo in čim je klanec malo popustil, sem raje nataknil smuči. V strmi globeli za široko poseko je bilo treba zopet peš navkreber, potem pa ni bilo več daleč do sedla v severnem grebenu, kjer se pot prevlači na drugo stran.

Pod bukvijo sem steptal sneg in posušil smuči. Toplota je trepetala nad sončnimi pobočji. Tu na grebenu je od časa do časa pihnil mrzli piš iz Ravenske kočne. Tam so bila pobočja v globoki senci in ko sem zasmučal, je v prvih metrih smuka zahreščala pod smučni ostra skorja. Koj niže doli pa je bil sam srež, ki je še tu v osojaj odseval v kristalnih čisto modrino neba. Lahko so švigale smuči sem in tja doli na Štularjevo planino in iz nje po strmem gozdu daleč v dno, kjer je bilo vse belo od ivja in mraza. Onstran je bila pomlad, tu pa bela zimska pravljica. Le visoko nebo in sončni, nebotični vrhovi so sijali v to mrzlo globel.

Nato je šlo še dolgo dolgo nizdol, po ozkih in širokih potih, po strmih in položnih klancih, preden sem naletel na izvoženo sled. Po njej so smuči še hitreje zdrknile proti koncu doline in čez široke snežene poljane, kjer je svojčas stala vodna planjava, sem dospel na cesto, ki jo je obsevalo nizko sonce. Ko sem se ozrl nazaj, je stala divja Velika Baba s svojo razdrapano, zasneženo steno kakor preteč orjak iz daljnih, neznanih gora v sončnem sijaju poznega zimskega popoldneva.

*

Pripovedovali so mi, da izletniki poleti večkrat obišejo Veliki vrh, s katerega se vzpenja severozahodni greben na Kočno. Ker me je vsako jutro pozdravljaj skozi okno, sem ga moral še sam enkrat obiskati. Že na Malem vrhu sem si ogledal pristop skozi strme gozdove, pa tudi dobra markacija mi je pomagala, da se nisem po nepotrebnem lovil v globokem snegu. Okrog osmih zjutraj sem odšel v mrzli dan. Z ravnice za spodnjimi hišami onstran ceste drži v dveh, treh vijugah ne prestrm kolovoz navzgor. Nekaj časa je pot ista kakor na Mali vrh, a naša smer zavije levo v strmejšo rebrjo. Pod visoko, redko jelovino gre pot naravnost kvišku, nato je še malo romanja po lepem, na pol poraslem, na pol planem svetu, pa prideš ven iz goščave na sedlo k lovski ograji.

Bilo je od sile mraz. S severa je pihala burja, da sem nemudoma krenil kar naprej. Onstran ograje je strmina malo položnejša, tako da jo s smučmi v velikih vijugah lahko zmagaš. A naklonina raste vedno bolj in kmalu sem zavil nazaj k ograji, kjer sem pri tablici, ki svari pred poletno streljo, pustil smuči. Nato je bilo treba peš navzgor ob ograji. Sneg je bil ponekod globok do pasu in strmina kar neverjetna za tak »pohleven« hrib. Marsikod sem se moral pošteno potruditi, da sem prišel naprej, zlasti, ko se je začela površina snega vse pogosteje spreminjati v trdo ledeno skorjo. Končno sem se le privlekel — in to dobesedno, namreč ob žicah na ograji, čez vse te ledene in spolzke ovire pod skale na grebenu. Preko majhne škrbine, s katere sem moral omesti skoraj meter snega, da sem sploh mogel nanjo z ledenega stojišča, sem se skobacal na drugo stran, kjer me je sprejela silna sončna luč. Na pol sem bil oslepljen od močne svetlobe, saj sem se do tod pehal v globoki senci in mrazu. Izbirajoč najboljše prehode, sem prišel v loku po grebenu na visoki vrh. Ura je bila ravno poldne in pri vsem neznatnem uspehu je bilo v srcu pravo praznično razpoloženje.

Pihalo pa je tako, da sem jo koj pobral nazaj, kar po istem potu, saj drugega nisem poznal niti hotel iskati v zasneženih skalah. V dobri uri sem bil že doma, ves zasopljn od imenitne smuke. Gori od ograje, kjer so me čakale smuči, preko planega sedla in skozi strm, strm gozd doli do ceste se mi je zdelo le nekaj trenutkov. Zares nisem rabil za pot, ki je bila gor grede dolga kake tri ure, dosti več kakor 15 minut. Ko sem se ustavil v dnu, je bilo vse to, kar sem bil pravkar preživel, vse te slike belih dreves, ovinkov, strmine in smuške sledi pred menoj, kakor nekak nemiren sen, v katerem se naglo vrsti podoba za podobo.

V dolini je popoldne veter malo pojenjal, tako da sem nad jezersko cerkvijo iztaknil lep, suh kotiček in se grel na soncu. Nasproti mene se je dvigal Veliki vrh, sedaj že zmagan in obenem dober znanec. Srce, ki je želelo gori, pa ni imelo dovolj. Druge gore, druga pota so vabila.

*

Imenoslovje pod Kočno je le še malo raziskano. Nekaj detajlnih imen mi je povedal bivši lovec in mizar Tepina, oče sedanjega oskrbnika v Češki koči. Dve ogromni grapi, ki v severni steni omejujeta osrednji steber, »Kup« imenovan, sta v dnu prepadni. Levi grapi se pravi »Nad Čed'co«. Z nje pada slap, ki je bil ves v velikanskih ledenih svečah. Desna grapa se imenuje »Povnova dolina«, ker sonce ravno opoldne vanjo sije. Ta sega visoko gori v greben z vedno ožjim sneženim jezikom. Pod obema grapama so v krnici krasna smučišča. Visoka melišča so gladka, ker se kamenje zlasti pod Povnovo dolino ne ruši preveč in se pod Čed'co potaka le v območju rjave kamnate struge v dolino. V naslednjih dnevih sem večkrat smučal po teh plazovih. Najprej sem šel pod vzhodno grapo. Prelepo je zložno romanje po položni, le malo se dvigajoči, širni ploskvi iz gruča, ki ga je tedaj seveda pokrival sneg, tja pod zaledeneli slap. Gozd za Makekom se vse bolj redči. Bori in breze, ki v tej trdi divjini tako nežno izgledajo, so kakor nalašč posajeni tu in tam po široki, rahlo nagnjeni planjavi in mimo strmih skalnatih hrbtov zaviješ v grapo. Tod je treba med velikimi in manjšimi bolvani umno speljati smučino, zgoraj na plazu pa je vse gladko in preprosto. Prav pod strme sive skale lahko prideš, od koder je doli v gozd smuka s takim zagonom, da še dolgo drčiš po položni smučini proti Makeku.

Še lepši je desni plaz, ki je tudi precej višji. Pod silne previse »Škofove kape« sem prišel, tako da so mi nad glavo visele bledorumene ledené sveče, ki so se nakapale od prsti in borovja. Strmine izbiraš nato po mili volji v vseh smereh, plaz je gladek in silno širok. Iz njegovega dna se na desni in levi izvijeta dve gozdni poti, kjer te čaka še vesela smuka daleč v dolino. Ta samotni raj je ostal do danes odljuden in skrit, da bi le ostal še dolgo tak!

*

3. marca sem odšel za ves dan. Namenil sem se na Bašeljsko sedlo. Do Kanonirja je šlo na smučih hitro, še prehitro! Na zmrznjeni cesti je namreč tu in tam ležalo še kamenje, ki je prav neprijetno trzalo ob smuči, da sem se včasih pošteno lovil. Proti Podlogu je bila stranska cesta za smuči izvrstna. Pred menoj so vozili vozniki s Podloga gori do stanov sredi Bašeljske doline. Sključeni so sedeli na saneh, z belim ivjem na kučmah, in gosta sapa se je kadila konjem iz nozdrvi.

Čez hud klanec, kjer so živali in ljudje močno trpeli, drži smer skozi gozd na plano. Koj za stanovi sem bil že v samoti. Nekdaj sem že hodil tod. Še samotnejša je bila tedaj dolina, še bolj zapuščena. Danes so odmevali spodaj kriki voznikov in rožljanje verig. A glasovi so ostajali za menoj vse tišji. Sredi gozdne strmine, kjer sem imel dovolj

opravka z globokim snegom in s smerjo, je bil že popoln mir. S težavo sem rinil navzgor. Za pot nisem vedel, kar vprek skozi gozd sem gazil vedno više in naenkrat se je odprla pred menoj lepa, sončna jasa. Onstran je stala lovska koča, zasnežena in nema v mrzli senci. Pod stenami Vanješa sem bil od tam čez dobre pol ure na sedlu.

Tam pa je bila drugačna dežela, drug svet. Trd sren, kopne lise, in globoko spodaj z modrikastim čadom pokrita širna gorenjska ravnina. Temne gozdne lise so ležale med belimi polji, kjer so nežne črte že izdajale, da gledajo razori v prihajajočo pomlad. Tenke mreže so se predle po nebu. Malo sem počival, potem sem se pa odločil na Storžič. Pozimi še nisem bil na njem in dolgoletna želja mi je bil njegov ostri, beli vrh.

Smuči, nahrbtnik in ena palica so ostali na sedlu, z drugo palico v roki sem krenil navzgor ob ograji. Ponekod ledena strmina ni bila težavna in kmalu sem bil pri skalah. Naglo mi je šla pot izpod nog. Nekaj snega, malo srena, malo pršiča, nekaj skal, in že sem bil nad strmim južnim ronkom. Razgledal sem se in videl, da bo najbolje, če se držim grebena. V zrnovcu se mi je na južni strani udiralo do kolen, potem sem spet tolkel stopinje v trdo skorjo, malo sem plezal po na pol kopnih grebenskih skalah, zgoraj nekje me je zamudil neroden prestop na gladko sneženo šijo — še zadnje prečenje levo čez izpostavljen plaz — in že se mi je bližal vrh. Hodil sem, kakor da bi imel peruti. Sam sebi nisem verjel, da se mi z vsakim korakom bliža ledena, ivnata piramida. Ob dveh popoldne sem bil na vrhu.

Globoko so ležale doline pod menoj. Mrene na nebu so se razpodile in sredi zimske modrine je zasijalo sonce. Bela Košuta se je poganjala od zahoda na vzhod, ostre rebri je pogrezala v dôle. Z megleno kapo nad seboj se je dvigal Stol, kakor da bi bil brez gmote, tako lahno se je črtal na obzorju. Begunjščica je ob njem ostra in ponosna gora. V daljavi so se svetile Julijske, že so segale sence čeznje, a Savinjske gore so sijale svetlo in prešerno v zimski dan. Rahlo zamegljena se je zdela širna gorenjska ravan na jugu kakor brez meje.

Bili so zame trenutki, kakor jih ne bom mnogo doživel v življenju. Tu je bila zopet enkrat, kakor tako redko, izpolnitev želje enako močna, če ne močnejša od hrepenenja po njej. Pozabil sem sam nase, pozabil na dolino, na poklic in na vezi, ki sem jih imel tamkaj. Prevzela me je ta lepa gora, zavest, da sem na visokem vrhu, sredi gorske zime, sam med soncem in slepečim snegom. Takemu trenutku bi vzkliknil človek kakor Faust: »Počakaj, ne hiti dalje!« — A zaman so naše prazne želje! Čas tone v večnost in tudi ti srečni trenutki na vrhu Storžiča so prešli. Ostal je nanje sladak spomin, ob katerem tudi huda bridkost zgubi del svoje bolečine.

Navzdol ni bilo nič težje kakor gor grede. Najhujše me je čakalo spodaj, namreč smuka z Bašelskega sedla v dolino. Bil sem že precej utrujen in vedno menjajočega se snega nisem tako lahko zmogel. Spodaj v pršiču je bilo boljše, a le, dokler nisem zavil v gozd. Tam sem končno

le iztaknil pot — žal — kajti bila je strma in ozka, sredi grmovja in dreves, da sem v debelem snegu komaj krmaril navzdol. No, pa je bilo le konec in že so ropotale moje smuči po ledeni izvoženi poti mimo stanov, ki so sedaj stali zapuščeni in tihi sredi doline. Sence so legale po gozdu. Še peš sem prešel strmi klanec in z dolgimi koraki sem se poganjal proti jezerski cesti.

Počasi sem v rdečih žarkih trudnega sonca hodil po ovinkih navzgor v vas. Oster in jasen se je dvigal Storžič v blede večerno nebo, ko sem prišel do doma.

*

Grušč na položnem plazu Pod Čed'co je vsak dan bolj lezel iz snega na dan. Najprej si opazil le temno liso pod snegom, nato so pogledali ven trije, štirje največji kamni, za pest debeli, a čez tri dni se je pokazalo že celo rebro. Med drevjem so letali ptiči. Oglašal se je gorski ščinkavec in sinica je s svojim tenkim glasom klicala pomlad. Okrog dreves so nastali kolobarji mokrega snega in debela so bila topla in suha. Južna pobočja pod Grintovcem so se vsak dan bolj temnila. S skal so padle grude snega in se nabrale spodaj v debele plasti. Prisojna rebra so bila kopna in temne lise so bile vedno večje. Pognali so telohi, te lepe, bele cvetke, ki jim sonce pordeči njihova srebrna lica. Vresje je odprlo svoje lepe cvete. Pri cerkvi sv. Ožbolta je bilo v prisoji toplo kakor poleti. S truščem je padal ledni slap pod Čed'co kos za kosom v prepad.

Lepo vreme je brez presledka trajalo dalje. Za dva dni je prišla na obisk Nina. Smučala sva po obeh plazih in drugi dan sva se namenila na Štjégovnik. Že dolgo sem gledal to lepo goro, ki je velikanski ozki grebenski sklad, na zahod in vzhod prepadajoč. Večji del pota nanjo gre po južni strani, zato sva pustila smuči doma. Šla sva skozi Podlog po znani poti, ki se je v dobrem tednu pretalila do dna in pokrila z jutranjim ledom. Mimo lovca v Podlogu, čigar hiša stoji na kopnem, suhem bregu, sva šla naprej po dolini, najprej po Kamenitem kolovozu, više gori po zasneženi stezi, ki sva jo dobro našla. V gostem smrekovem gozdu so bila tla čisto kopna, na planem pa, kamor je ob isti naklonini strmeline sijalo sonce, je bilo snega do kolen. Poti nisva poznala, ubrala sva smer proti Štjégovniku in vedno sva izsledila kako stezo, ki naju je vedla vse bliže h gôri. Visoko sva naletela na pot, ki pelje z Javornika na Mošenjsko sedlo. Sedaj je bilo treba dobrega preudarka, kako priti na vrh, ker nanj ne drži nobena steza v tej samoti. Krenila sva z onega prečnega pota navkreber in prečila pod vso dolgo vzhodno steno v kopnem skozi visoko bukovino vprek proti severu. V kotu, kjer se greben obrne na vzhod, sva v strmem žlamborju prišla na rob in po njem med nizke mlade smreke. Tu bi nama smuči pač prav prišle! Tudi do pasu je šlo ponekod v mokri sneg, preden sva se preborila do kopnega. Smer gre dalje ob robu na greben in po njem precej izpostavljeno nad zahodnim prepadom na vrh s triangulacijo.

Vreme se je spreminjalo. Čudna, rumena svetloba je ležala po gorah. S severa so hiteli čez vrhove hudourni oblaki, a vse višave so bile

še v sončnem svitu. Okrog Pece in Olševe je bilo nebo vse modrikasto od mrkega oblaja. Težka luč je gore približala, a jih je kakor prikovala v zemljo, da je bilo čutiti njihovo silno gmoto. Nič ni bilo na njih vitkega vzpenjanja v nebesne višave. Težile so k tlom, kakor dolgi, zadržani akordi v globokih zvokih. Visoki Storžič je pokrivala siva, osojna senca in lepo oblikovani greben Kočne je delil luč in mrak v dva svetova.

Navzdol grede sva od mladega smrečja zavila na levo v zasnežen jarek, kjer je v mokrem snegu privrel na dan studenec. Prečila sva pod grebenom strm gozd in kmalu sva bila na Mošenjskem sedlu. Ti neznan, odljudni kraji skrivajo v sebi mnogo smuških lepot. Še takrat, sredi marca, bi bila smuka daleč doli v dolino Male Kokre izvrstna. Ob krasnih pogledih na skalnati Virnikov Grintovec v rdečem sijaju in na visoko, nebotično Kočno drži pot večji del po planem ali skozi redek gozd. Nama se je precej udiralo, vendar sva še kar dobro izbirala med prekopninami in snežnimi plitvinami, da nama ni bilo treba mešati globokega, neizgaženega snega. Vse do prvih hiš daleč v dolini namreč ni bilo niti ene sledi voznika ali pešca, kaj šele smučarja.

Po cesti, ki je bila že skoraj kopna, sva prišla pod večer na Jezersko. Naslednji dan sem bil zopet sam. Megle so se povesele do vznožij. Zapihal je jug in popoldne je že snežilo. Gledal sem v tiho poznozimsko naravo in mislil na vse lepe gore, ki sem jih zadnje dni obiskal. Sedaj tam gospodarijo megle. Okrog robov zavija, vlažen sneg naletava na rušje in vrhovi so osameli sredi oblakov.

Čez dva dni je bilo najlepše vreme. Sneg, kar ga je padlo, je bil le lahek poprh, ki ga je veter odpihal, v zavetjih pa je primrznil na staro podlago. Raveden sem bil, kako bi se dalo priti na Veliki vrh naravnost iz Makekove Kočne, tik izpod plazu pod Povnovo dolino. Po strmem srencu sem se skozi redek gozd vzpenjal kvišku. Sredi pobočij me je že prav močno gredo sonce. Ubiral sem jo naravnost navzgor, kakor je pač svet bolje kazal. Na sneženem plazu pod vršnjimi stenami sem namesto levo okrog pod skalami zavil raje desno na strm rob. Čeprav je bil pogled od tod navzgor precej divji, je vsa divjost ponehala, ko sem bil sredi strmin. Čez skalnate robove z lahko plezo, skozi rušje in čez prav strm sren sem priplezal tik pod piramido. Zgoraj sem ležal na kopni travi, ker je bilo pred štirinajstimi dnevi skoraj meter snega.

V daljavi se je bleščala ravnina — iz bele, prozorne in čisto nizke megle sta molela kvišku dva majčkена griča — naša Šmarna gora. Zdelo se mi je, da vidim celo lahen obris Ljubljanskega gradu in daleč za njim visok, nežno modrikasti lok Krma.

*

Za Makekom zadaj so postavili eno od tistih klopč, ki so namenjene za oddih letoviščarjem na Jezerskem. Prve dni mojega bivanja tod je bila še globoko pod snegom. Stala je malo vstran od poti in v dolino grede sem se z nekaj koraki podrsal preko planote k njej. Zdelo se mi je, da me vsa nebogljenost kliče na pomoč, naj jo rešim snežne teže. Omedel

sem ji debelo kučmo z naslonjala in ko je naslednje dni sijalo sonce na les, je ta les s svojo toploto stopil ves sneg, kar ga je še gori ostalo. Klopica — kakor da bi se oddahnila in vabila me je, kadar koli sem se vračal iz Kočne. Zemlja krog nje je silila vedno bolj na dan. Nekajkrat sem se še zasmučal do nje, potem pa je bilo treba že zvijače, da sem po lisah pristopical do tople, lesene stvarce, kjer sem počival, od smuči pa se je odtekal sneg v debelih kapljah. Krog in krog so pogнали telohi. V zgodnjih popoldanskih urah je bilo tam najtopleje in vsa severna stena s svojim raznoličnim in nikoli do kraja raziskanim skalnatim svetom se je širila pred očmi.

Ta mala klop se mi je priljubila in medtem, ko so drugi izletniki hodili le po južnih pobožjih Grintovca do Sv. Ožbolta in nazaj, sem sam presedel tihe ure na tem odmaknjenem mestu. Preden sem odšel, sem se poslovil od nje kakor od dobrega prijatelja. Naj še mnogim mnogim daje utehe in miru, kakor ga je dala meni.

*

Vreme je ostalo nestanovitno in treba je bilo misliti na odhod. Obiskal sem še enkrat sedlo pod Malim vrhom. V kopnem sem hodil gori, klavрни ostanki snega so ležali po gozdu. Južni oblaki so hiteli čez gore. Na sedlu so sončne lise medlo ogrevale usehlo travo in pastirsko kočo sredi dolge šije. Ko sem se vračal, so padle prve kaplje dežja. Naslednji dan sem šel v megli in viharju še enkrat na Veliki vrh. Kako je bilo vse drugače, lahko in preprosto v kopnem! Namesto snega so me pozdravljali telohi. Tista majhna škrbina v grebenu, kjer sem ob svojem prvem obisku resno premišljeval, če me bo sploh pustila nase, je bila sedaj le malo višja stopinja. Vrhnji greben je bi popolnoma kopen, le rosne kaplje so se nabirale iz megle na rušju. Ob enajstih dopoldne sem bil že nazaj v dolini.

Nato sem se odpravil. Čez noč se je zjasnilo in svetle zvezde so svetile, ko sem vstal. Zgodaj zjutraj je odpeljal avtobus. V Kokrski dolini se je zdanilo. Cesta je bila še v jutranjem mraku, po vrhovih pa je že žarelo. Dospeli smo do Preddvora. Iz sonca in jasnine se je cesta pogrezala v dolinsko meglo.

HERLETOV VELESALOM POD ŠKARJAMI

V nedeljo 11. junija 1950 so celjski smučarji in planinci priredili velesalom v spomin pokojnega Franceta Herleta, izbornega smučarja in vrhunskega alpinista iz Solčave.

Kdo je bil Herle? Doma je bil v Solčavi, edinstveni gorski vasi. Rodil se je 3. junija 1917, dovršil gimnazijo v Mariboru, nato pa se je vpisal na ljubljansko univerzo. Z dvanajstimi leti se je s svojo materjo odpravil prvič v gore in odtlej porabil ves svoj prosti čas za planinstvo, smučanje in lov. Bil je eden naših najboljših smučarjev; priboril si je akademsko državno prvenstvo in zastopal barve Jugoslavije na akademskem svetovnem prvenstvu v Hofgastem. Na zadnji smučarski prireditvi pred vojno na Okrešlju je zmagal Herle. Imel je vrsto priznanj in odlikovanj z različnih tekem od 1936 do 1941. Kmalu se je začel zanimati za alpinistiko. Njegovi prvenstveni vzponi v Velikem vrhu na Poljskih devicah so vzbujali pozornost, čeprav ga planinska omizja tistega časa niso postavljala na vidno mesto. V prvem letu okupacije je z Vršnikom premagal severno steno Ojstrice. Pripovedujejo, da sta jo naskočila desetkrat in šele desetič dosegla vrh. To je brez dvoma v zgodovini našega alpinizma izredno dejanje. Prvič zato, ker je Herle vzpon izsilil kot nekak alpinistični protest zoper nezaslišane nacistične zločine nad svetom, človeštvom in posebej nad našim narodom. Drugič pa zato, ker je problem v zgornjem delu stene, v znameniti Herletovi prečnici, mogel rešiti samo človek izredne volje, poguma in vztrajnosti. Takole opisuje to mesto v svoji beležnici: »Od tu je stena gladka in previsna. 90 stopinj desno in levo. Prerežeta jo le dve ozki špranji. Toda prva je pokrita s prevesno streho. Plezarija je možna le v drugi (višji). Do tu od bivaka tri ure. Od tu 4 m naravnost navzgor na polično (šest klinov, skrajno težavno, pet ur). V zgornjem robu poličke klin. Prestop iz stene z naklonino 80 stopinj na poličko skrajno težaven. Po polički na levo do vzbokline, nad katero klin. V največjem raztežaju do-

sežeš viseč prijem, ki služi za oporo, da premakneš telo v smeri police in s pritiskom kolena v razpoko dosežeš z levo roko odpočeno ploščo (klin). Čez njo. V višini 2 m varen prijem v živi skali, ki je na tem mestu previsna, da ne moreš izravnati telesa. Zato se spustiš niže v levo, kjer dobiš dva podolžna stopa, da se preprimeš za drugo odpočeno ploščo (klin) brez vsakega stopa, skrajno težavno. Dosežeš 3 cm široko stojišče. Z raztežajem leve noge dosežeš viseč stop in z levo roko v višini glave točno nad stopom živ prijem; nato tvegaš odboj in z desno roko ujameš vodoraven prijem, da z levo roko najdeš boljšega v isti višini. Opreš koleno na rob in se potegneš v kotel (3 m²). Ta prečnica je dolga 25 m, je skrajno težavna in skrajno izpostavljena. Je najtežje mesto v steni...« Severna stena Ojstrice vsakogar navdaja s spoštovanjem, če jo gleda iz dna doline; če pa jo gledaš iz vznožja, ali iz spodnjega dela stene, te porazi s svojo monolitnostjo. Tam gori iščeš prečnico, pa ne najdeš prehoda in ko stojiš na polimetskem stojišču pred živo, gladko pečino, razumeš, kako sta mogla Herle in Vršnik za prve štiri metre rabiti pet ur. Ne vem, koliko kamnoseškega dela je opravil Herle, ker zaradi popolne zbranosti v tej danes tako rekoč zavarovani prečnici nisem štel njegovih v živo skalo zabitih in z lesenimi zagozdami utrjenih klinov. Vem pa, da je bilo in da je zelo malo ljudi, ki bi v takem položaju kaj takega zmogli. Mislim na razmeroma številne mlade naveze, ki so lansko poletje »pretekle« Herletovo smer in primerjam njegovo alpinistično rast s tečajniško in taborsko odgojo najmlajših alpinistov. Njegova rast je bila samostojna; korak za korakom je utiral stezo v skrivnosti gora; izkušnje so klesale njegov športni in človeški obraz; ni mu šlo za rekord, šlo mu je za idejo, ki jo je dal svojemu vzponu. Zmago nad steno je združeval z zmago nad samim seboj in z odporom svojega ljudstva. Zelo malo vemo o njem, nič se ni silil na dan. Naj bi se vsi tisti, ki bodo še »tekli« čez to ste-

no, ne spodtaknili samo pri spodnjem pragu in na prečnici. Naj bi podoživljali vsebinsko in tehnično stran tega alpinističnega akta, kakor zasluži. Herle ga je izvršil 25. in 26. julija 1941, 11. in 12. avgusta ter 17. avgusta 1941.

Poleg Ojstrice je Herle plezal še Raduho, ki je menda še težja in do zdaj neponovljena. Za prečnico v Ojstrici pravi Kočevar, da je težja od Comicijeve prečnice v severovzhodnem razu Jalovca.

Kmalu po teh vzponih Herleta okupatorjeva policija zapre v celjske zapore. Bil je mučen, nato izpuščen. Da se umakne, odide v Ziljsko dolino, kjer postane vodja obveščevalne ekipe za grupo koroških odredov. Zaradi njegovih obvestil je ta grupa dobila od Glavnega štaba pohvalo. 23. avgusta 1944 je spet vodil svoje fante — partizane iz Koroške na Štajersko. Iz zasede je počilo in Herle je bil zadet v glavo in prsi. Zbral se je še in iz svoje brzostrelke oddal do zadnjega metka vse na sovražnika. 24. 8. je umrl, ko so mu fašisti z mukami skrajšali življenje. Pokopan je bil do nedavna na grebenu Rikarske planine v Ziljski dolini, odkoder so ga prenesli k Sv. Lenartu. Prav bi bilo, če bi njegov prah sprejela solčavska zemlja. Ne daleč od njega počiva v koroški zemlji njegov plezalski tovariš partizan Gustl Vršnik.

Korošec, blizu tam doma, kjer je padel Herle, — pravi v nekem pismu 23. 10. 1946. takole o njem: »Res je bil fant, da malo takih. Kdor ga je poznal, ga ne bo nikoli pozabil. Grozno smo žalovali za njim, ko je padel, in še danes žalujemo. Saj smo bili tako povezani z njim kakor bratje... Sprva je delal v Podkloštru, kjer je dobil zvezo s partizani. Delal je za slovenski narod in mi z njim. Srce me boli, ko se spomnim nanj, ki je toliko doprinesel k zmagi, a ga ni več... Vem za njegov grob, je samo nekaj korakov od jugoslovanske meje

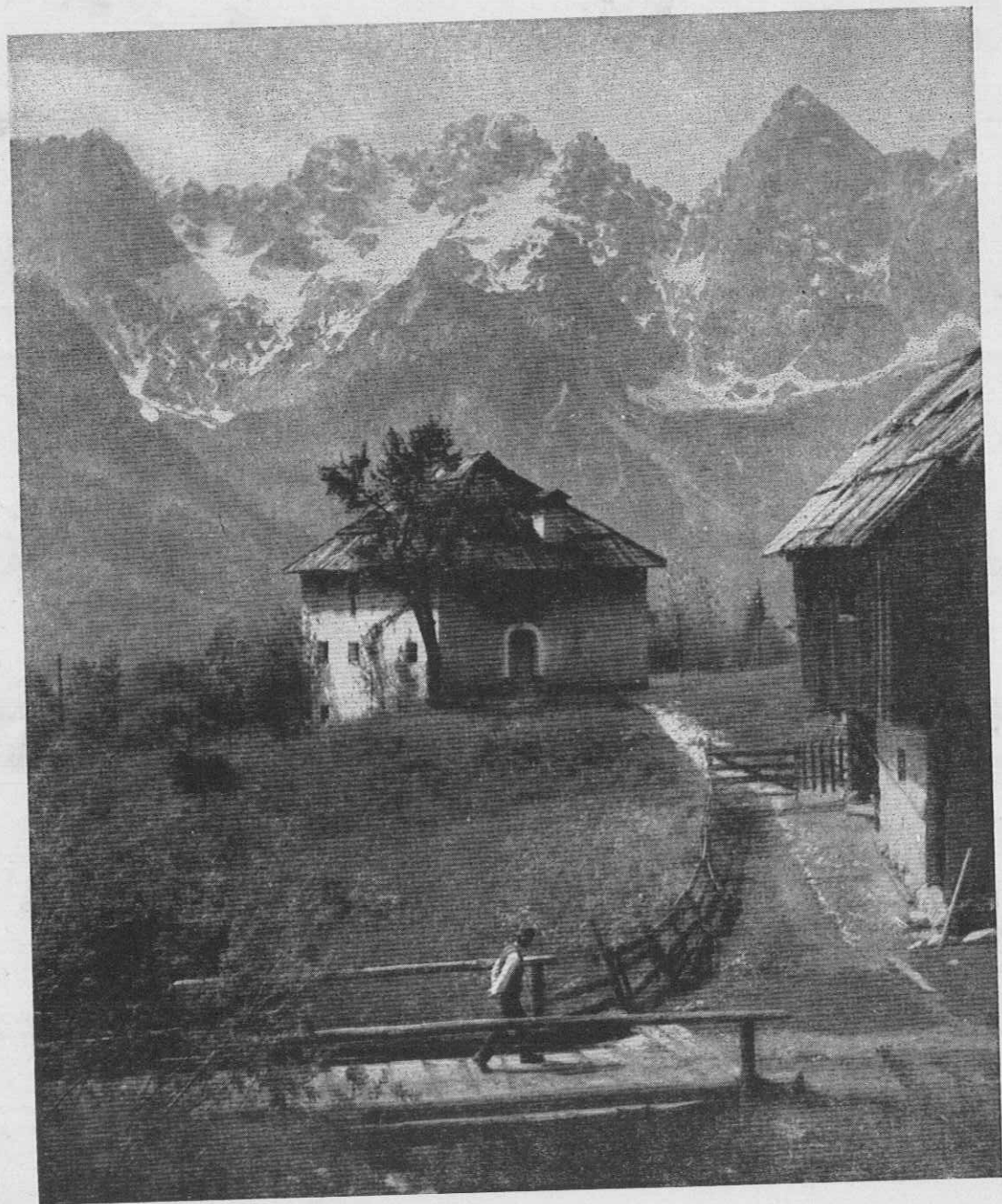
nad Kranjsko goro. Kakor vi, želim tudi jaz, da bi vse te žrtve ne bile zastoj!»

*

Sonce jemlje snegove na gredah v severni steni Ojstrice; snežnica moči gladke, strme plati; med Rjavčko pečjo, Škarjami in Škrbino se blešče mogočne plaznice, v mecesnih in mladem bukovju pa žene svoje popke gorsko cvetje. Kakor nekdanj. Še lepše kot nekdanj; zdaj je ta svet res naš, last delovnih ljudi...

Prihaja nam na misel herojska tolažba: »Kdor umira za domovino, je živél dovolj.« Še njegova smrt in njegov grob je za nas posebna vrednota. Umrl je v borbi za svobodno slovensko Koroško. Ne pozabimo tega! Slovenska Koroška in naš boj za njo je del veličastnega boja za svobodo človeštva, za osvobojenje zatiranih narodov od imperializma, pa naj bi bil to kapitalistični z zapada ali revizionistični z vzhoda. Umrl je v borbi za svobodo našega naroda, iz katerega je že pred 100 leti in več zapel genij: »Žive naj vsi narodi«, žive naj v bratstvu in enakopravnosti. V njegovem duhu in z njegovo mislijo je prepojena danes Partija njegovega naroda, to pa je tudi najpozitivnejša ideja športa in fizkulture: zблиžanje med narodi s plemenito, fair tekmo pod enakimi pogoji.

Klanjamo se spominu Franceta Herleta. Duh njegov naj živi med našimi športniki, njegova ljubezen do domovine, njegova močatost in borbenost, njegova vztrajnost in tovarištvo. Naj prišumi za trenutek med nas z gorskim vetrom preko Karavank do Rinke, da ga občutimo kakor nekdanj zagorelega, nasmejanega, odločnega, dobrega. Stisnimo mu roko v duhu, pomudimo se z njim v pogovoru o njegovih zlatih mladih ciljih, ki mu jih ni dano uživati in potem živimo in delajmo za tiste cilje, za katere je izkrjavél. V utripu gorske gmote smo združeni z njim in z vsem, kar njegovo žrtev obdaja in posvečuje.

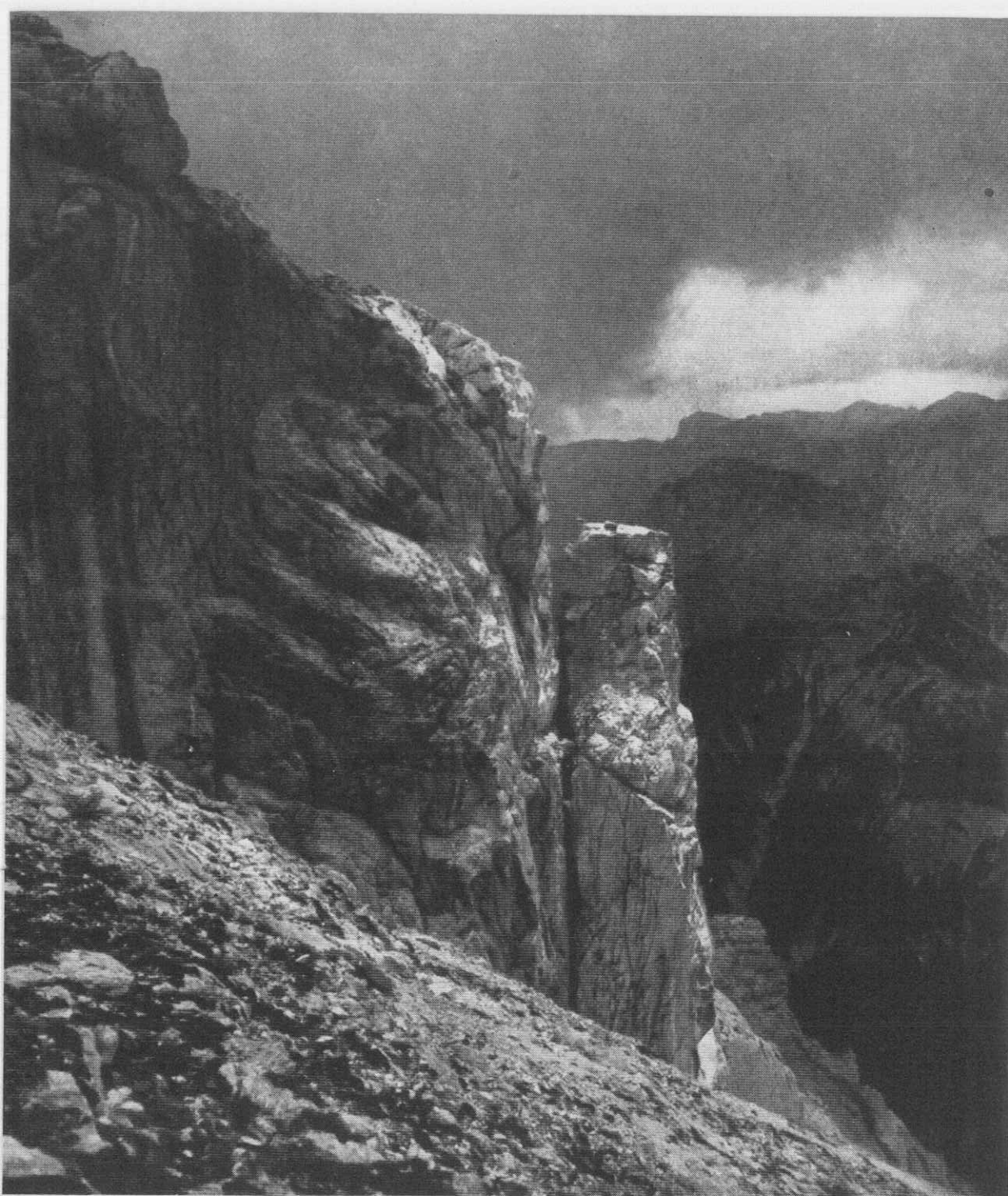
V Srednjem vrhu

Foto Slavko Smolej

Narcisne poljane v Karavankah

Foto Slavko Smolej

Deževno vreme v Julijskih Alpah

Foto Slavko Smolej

DRŽAVNI ZAVAROVALNI ZAVOD

Z a v a r u j e

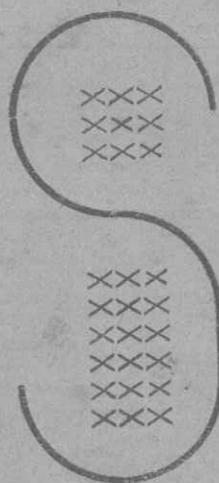
IMETJE

poslopja in premičnine proti škodi zaradi požara, eksplozije, potresa, viharja, povodnji, useda zemlje, vlomske tatvine, steklo proti razbitju, posevke in pridelke proti škodi zaradi toče, poplave in viharja, živino za primer pogina in prisilnega zakola, blago med prevozom in prometna sredstva, zakonito dolžnost jamstva

OSEBE

za primer doživetja in smrti
proti posledicam telesnih nezgod

Državni zavarovalni zavod štiti ljudsko imetje in s tem sodeluje pri socialistični preobrazbi našega gospodarstva. — Dviga življenjsko in kulturno raven delovnega človeka. — Pomaga pri izpolnjevanju nalog našega petletnega plana.

DRŽAVNO
PODJETJE

Slovenija šport

LJUBLJANA
TYRŠEVA 18

Vam nudi fizikalne
potrebščine za vse
panoge športa

